

Aktéři mezinárodních vztahů

Filip Sommer, Ph.D.
Filip.Sommer@cevro.cz

15 | 10 | 2025

Kdo všechno je aktérem MV?

Akteři mezinárodních vztahů

- Mezinárodní vztahy se dnes neodehrávají pouze mezi státy, **ale zahrnují široké spektrum aktérů**, kteří se podílejí na formování **globální politiky, bezpečnosti, ekonomiky a norem**. Aktéry chápeme jako subjekty, které mají schopnost ovlivňovat mezinárodní dění, jednají relativně autonomně a vstupují do vztahů s ostatními.
- **a) Suverénní státy**
 - **Základní jednotka mezinárodního systému.**
 - Disponují **územím, obyvatelstvem, vládou a mezinárodním uznáním**.
 - Hrají klíčovou roli v oblasti bezpečnosti, diplomacie, války i obchodu.
 - **Primární aktéři v klasickém realismu.**
- **b) Mezinárodní vládní organizace (IGO)**
 - Vznikají na základě mezinárodních smluv.
 - Členy jsou **státy**, organizace mají **vlastní strukturu, pravomoci, cíle**.
- Příklady:
 - **OSN** – globální bezpečnost a spolupráce
 - **EU** – regionální integrace a legislativa
 - **NATO, WTO, WHO, OBSE, Rada Evropy**

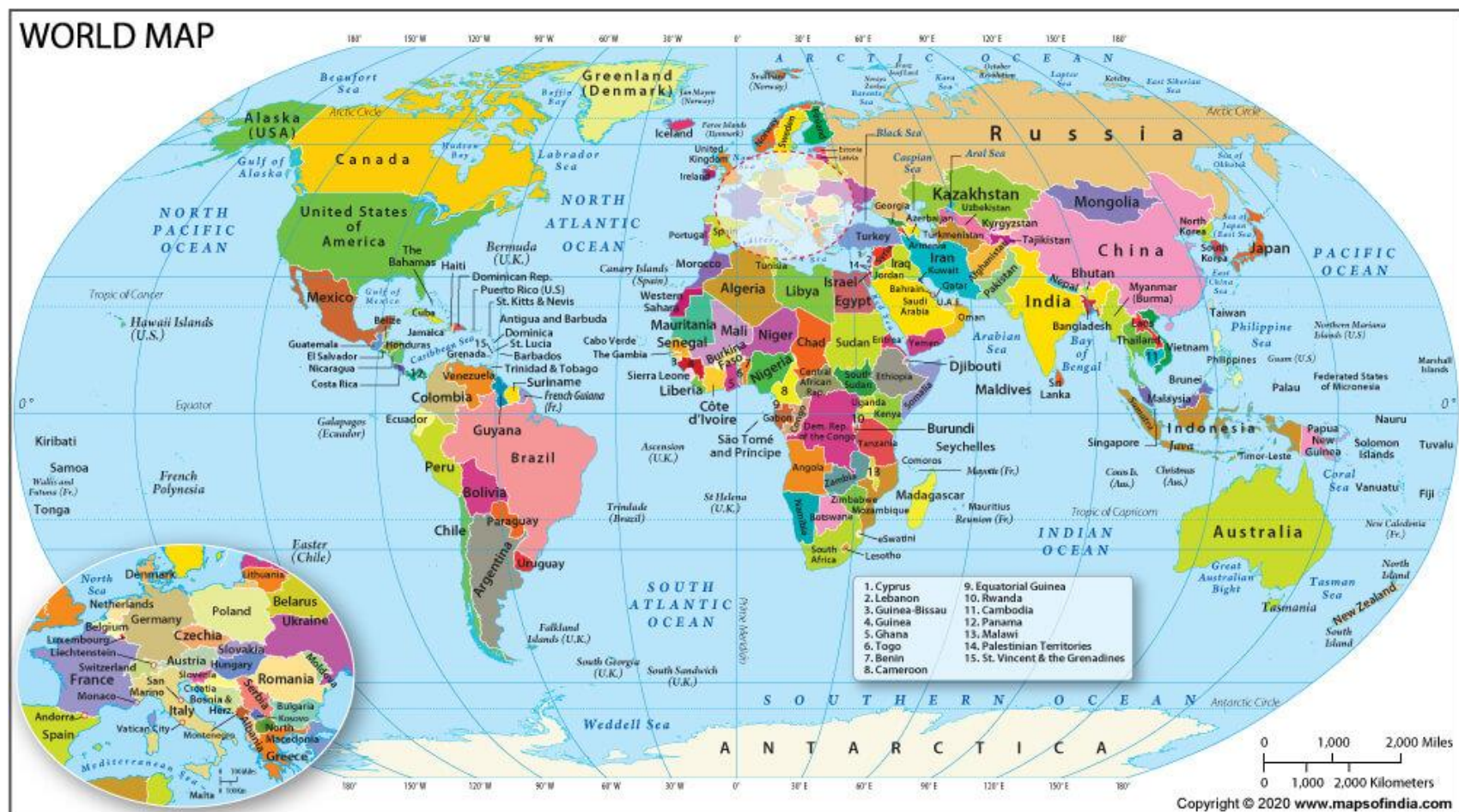
- **c) Nevládní organizace (NGO)**
 - Nestátní subjekty s mezinárodním dosahem, často zaměřené na **lidská práva, rozvoj, životní prostředí**.
 - Např. **Lékaři bez hranic, Amnesty International, Greenpeace**.
 - Hrají významnou roli při tlaku na státy a při **formování veřejného mínění**.
- **d) Nadnárodní korporace (MNC)**
 - Globálně působící podniky, které ovlivňují **ekonomické vztahy, pracovní trhy i regulace**.
 - Příklad: **Apple, Shell, Nestlé, Toyota**.
 - Mají větší ekonomickou moc než mnohé státy.
- **e) Mezinárodní finanční instituce**
 - Subjekty zajišťující **globální ekonomickou stabilitu a rozvoj**.
 - Např. **Mezinárodní měnový fond (MMF), Světová banka**.
 - Mají vliv na **rozpočtové politiky, úvěrové programy a reformy** v rozvojových zemích (good governance concept)
- **f) Nelegitimní a nestandardní aktéři**
 - **Teroristické organizace** (Al-Káida, ISIS), **povstalecké skupiny, žoldnéřské společnosti, organizovaný zločin**.
 - Zpochybňují suverenitu států a **destabilizují mezinárodní bezpečnost**.

Role aktérů v mezinárodních vztazích

Typ aktéra	Příklady činností
Státy	Diplomacie, vyjednávání smluv, účast v OSN, obrana hranic
IGO	Mírové mise, koordinace politik, vynucování pravidel
NGO	Humanitární pomoc, monitoring voleb, advokační kampaně
MNC	Investice, vývoz technologií, tvorba pracovních míst
IFIs	Poskytování úvěrů, monetární dohled, podmíněná pomoc
Nestátní ozbrojení aktéři	Konflikty, terorismus, asymetrické války

Teorie	Hlavní aktér	Důraz na...
Realismus	Státy	Moc, bezpečnost, anarchie
Liberalismus	Státy + IGO	Spolupráci, instituce, právo
Konstruktivismus	Jakýkoli aktér	Identitu, normy, diskurz
Globalismus	Nestátní aktéři	Síťové propojení, vliv ekonomiky a médií

- Mezinárodní vztahy jsou dnes **multiaktorový systém**, kde se vedle států uplatňují i organizace, korporace, NGO, či nestandardní subjekty. Každý z aktérů **přináší specifický vliv, legitimitu a nástroje**, a jejich **interakce formují dnešní světový řád**. Výzvou zůstává koordinace a řízení této komplexity v době globalizace a nových bezpečnostních hrozeb.

Stát a jeho definice

- Atribuční přístup – jaké má stát atributy?
- **Montevidejská úmluva o právech a povinnostech států (1933):**
 - vymezené území
 - stálé obyvatelstvo
 - státní autorita, která zajišťuje výkon nezbytných funkcí
 - mezinárodní uznání
- Základní přístupy ke studiu státu:
 - **developmentalismus** (vývojová teorie státu)
 - **funkcionalismus** (funkční teorie státu)

Treaty Series

*Treaties and international agreements
registered
or filed and recorded
with the Secretariat of the United Nations*

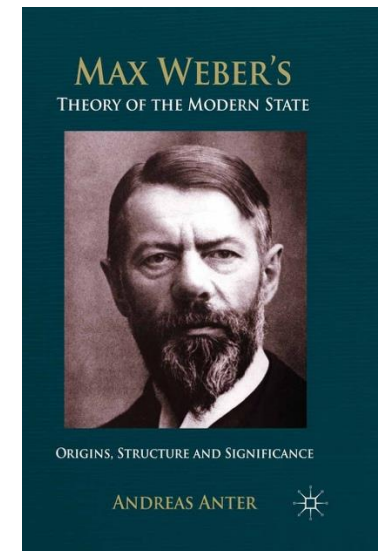
VOLUME 1761

Recueil des Traités

*Traité et accords internationaux
enregistrés
ou classés et inscrits au répertoire
au Secrétariat de l'Organisation des Nations Unies*

United Nations • Nations Unies
New York, 1999

- Stát je politická organizace společnosti na určitém území.
- **Thomas Hobbes**
 - společenská smlouva mezi jednotlivcem a vládcem.
 - Vládce přebírá veškerou výkonnou, zákonodárnou i soudní moc, vůči níž neexistuje odvolání.
- **Max Weber**
 - organizované společenství, které si pro sebe nárokuje monopol legitimního násilí na určitém území.
 - Pokud by neexistovalo násilí jako prostředek prosazování zájmů státu, stát by přestal existovat a nahradila by ho anarchie.
 - Weberovské pojetí státu – legitimita na užívání násilí

- **Niccolò Machiavelli**

- Pojetí, které vyjadřuje politické uspořádání bez ohledu na typ režimu, který v něm panuje.
- Hlavní a jediný zájem: **rozšiřování a udržení moci**, stabilita – není udržována řádem, ale **vojenskou silou** (diktatury).
- *Vladař (The Prince)* – poskytuje panovníkům rady, **jak si moc udržet**.

- **G. W. F. Hegel**

- Stát lze chápat jako **politickou jednotku vymezenou územím, obyvatelstvem a autonomní vládou**.
- Členství ve státě je určeno **občanstvím**.

- **Nacionalismus**

- Etnický
- Občanský
- Jaký je rozdíl?

Etnický nacionalismus

- Základem je **etnický původ, jazyk, kultura, náboženství a společné dějiny**.
- Národ je chápán jako **společenství pokrevních, kulturních a historických vazeb**.
- Členem národa se člověk **rodí** – nelze se jím plně stát přistěhováním či přijetím hodnot.
- Typicky se vyskytuje ve **východní a střední Evropě** (např. Srbsko, Maďarsko, Slovensko v 19.–20. století).
- Může mít **vylučující charakter** – vymezuje se vůči „jiným“.
- *Příklad:* „Kdo se narodil jako Čech a mluví česky, je součástí českého národa.“

Občanský nacionalismus

- Základem je **občanství, sdílené hodnoty, politická loajalita a účast na životě státu**.
- Národ je chápán jako **společenství občanů, kteří sdílejí stejné zákony, práva a povinnosti**.
- Členem národa se člověk **může stát přijetím občanství** a hodnot dané země.
- Typicky se rozvinul v **západní Evropě** (např. Francie, USA).
- Má spíše **inkluzivní charakter** – otevřený vůči novým občanům bez ohledu na původ.
- *Příklad:* „Každý, kdo přijme francouzské zákony a hodnoty republiky, je Francouz.“

Kritérium	Etnický nacionalismus	Občanský nacionalismus
Základ příslušnosti	Původ, kultura, jazyk, náboženství	Občanství, sdílené hodnoty
Původ členství	Dán narozením	Získán volbou / přijetím
Charakter	Vylučující, dědičný	Inkluzivní, otevřený
Typický region	Východní a střední Evropa	Západní Evropa, Severní Amerika
Příklad	Srbsko, Slovensko	Francie, USA

Teorie státu

- **Organická teorie státu**
- **Friedrich Ratzel** – stát je **biologický organismus**.
 - Vlastnosti státu jsou kombinací charakteru **národa (Volk)** a **území (Boden)**, tedy spojením **sociálních a fyzicko-geografických** charakteristik.
 - Základem je **sociální darwinismus** a **geografický determinismus**.
 - Platí zde **zákony prostorového růstu státu** → **neustálá konkurence se sousedy** o geograficky cenná území
(organismy bojují o přežití, státy o životní prostor) → **teorie životního prostoru (Lebensraum)**.

- **Rudolf Kjellén**
 - Stát je **smyslově racionální bytost, organismus vyššího řádu** („tělem“ je území, „duší“ je obyvatelstvo).
 - Má **zvláštní druh rozumu a vůli k moci**.
 - Vede **trvalý boj o svou existenci**.
 - Státy podléhají **biologickým procesům** (růstu, stárnutí, nemocem).
 - Vztahy mezi státy se řídí **zákony přírodního výběru**, konflikty jsou **nevyhnutelné**.
- **Pět „živých orgánů“ státu:**
 1. **Geopolitika** – fyzický základ
 2. **Demopolitika** – obyvatelstvo
 3. **Oekopolitika** – hospodářství
 4. **Soziopolitika** – sociální a kulturní systém
 5. **Kratopolitika** – vláda

- **Teorie modernizace – Karl W. Deutsch**
 - přechod od **zemědělství** k **výměnnému obchodu**
 - vznik a rozvoj **jádrových oblastí** (koncentrace obyvatelstva)
 - vznik a rozvoj **měst**
 - vznik a rozvoj **základních komunikačních sítí, koncentrace kapitálu**
 - rozvoj **individuálního vědomí** a **skupinových zájmů**
 - **probuzení (rozvoj) etnického vědomí** (etnické příslušnosti)
 - propojení **etnického vědomí** s **politickou aktivitou a odpovědností**
- **Marxistické teorie**
 - stát je **ovládán kapitalisty**, jeho funkcí je **chránit a rozvíjet jejich kapitál** a celý systém prostřednictvím **síly a vyjednávání**
- **Feministické teorie**
 - stát jako **systém sociálních struktur a praktik**, který **zvýhodňuje některé a znevýhodňuje jiné**
 - **patriarchát**

Pozice síly státu

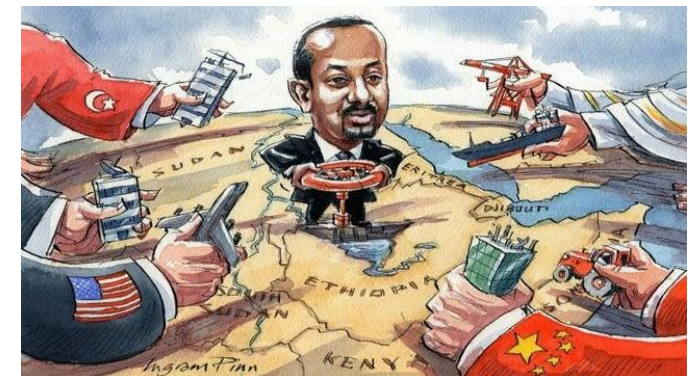
- **Rozsah státu** – okruh státních funkcí a aktivit.
- **Státní kapacita** – schopnost **efektivně a transparentně vykonávat moc, omezovat korupci a vynucovat právo**.
- Existuje **rozpor mezi liberalismem** (sociální stát) a **centralismem** (totalitní stát).
- Podle **libertariánů** by měl stát udržovat pouze **tři základní funkce/složky**:
→ **policii, armádu a soudy**.
- Stát je často **slabý tam, kde by měl být silný** (vynucování práva, zajištění bezpečnosti a rovnosti občanů i podniků)
- a **silný tam, kde by měl být slabý**
- (politická organizace ekonomického a sociálního života – **byrokracie, státní správa, regulace života, kontrola médií**).

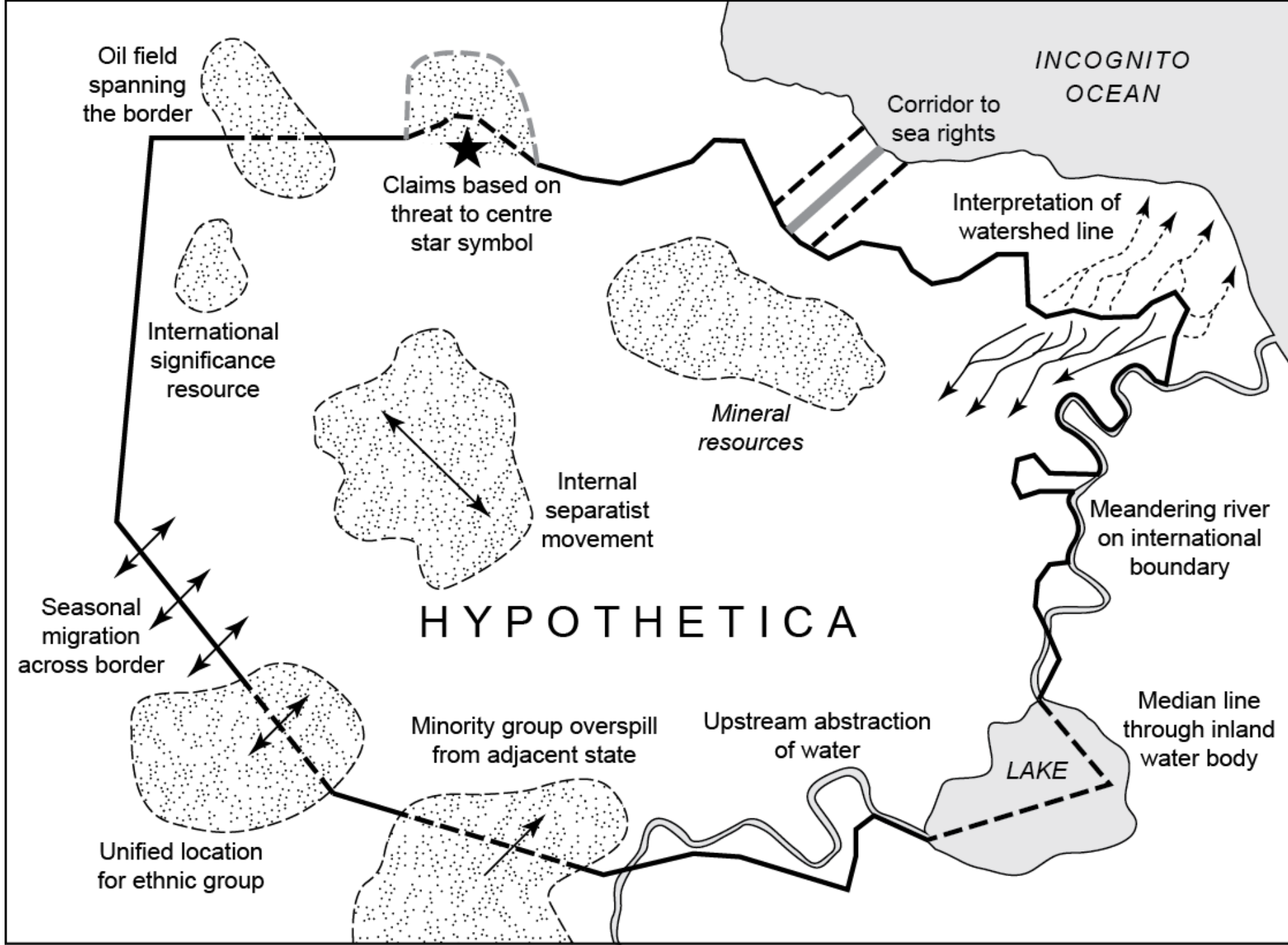
Funkce státu

- **a) Právní status**
 - právní jistota
 - právo na ochranu bez diskriminace
 - ochrana základních práv a svobod
 - ochrana veřejného pořádku
 - zajištění rovného přístupu k informacím
- **b) Fungování hospodářského a sociálního řádu**
 - makroekonomická politika (tj. kontrola měny, daní, cel apod.)
 - poskytování základních sociálních služeb
 - zajištění **rovných podmínek a pravidel hospodářské soutěže** a jejich **dohled**
- **c) Kulturní rozvoj**
 - **vzdělávání a výchova**
- **d) Zajištění vnějších vztahů**
 - **zahraniční politika a spolupráce**
 - **obrana**

Geopolitické kódy

- Způsob, jakým se stát orientuje vůči okolnímu světu
- Pět hlavních úvah, které definují **geopolitický kód** dané země:
 1. Kdo jsou naši současní a potenciální spojenci?
 2. Kdo jsou naši současní a potenciální nepřátelé?
 3. Jak můžeme udržet naše spojení a podporovat potenciální spojení?
 4. Jak můžeme čelit našim současným nepřítelům a nově vznikajícím hrozbám?
 5. Jak tyto čtyři předchozí úvahy ospravedlníme vůči vlastní veřejnosti a mezinárodnímu společenství?
- (Taylor a Flint, 2000, s. 62; Flint, 2016, s. 52)

De facto státy

- **Politická jednotka**, která má **stálé obyvatelstvo**, **politické zastoupení** se schopností **vykonávat svrchovanou zákonodárnou, výkonnou a soudní moc** na svém území,
- Usiluje o **nezávislost po dobu alespoň dvou let**, ale **postrádá širší mezinárodní uznání** – tedy **vnější suverenitu**.
- **Pozadí vzniku:**
 - kolaps státu
 - národní separatismus
 - neúplná dekolonizace
 - důsledky studené války

- **Podle těchto kritérií:**

- Abcházie
- Jižní Osetie
- Arcach (Náhorní Karabach)
- Podněstří (Transnistrie)
- Doněcká a Luhanská lidová republika
- Severní Kypr

- **V širší skupině:**

- Tchaj-wan
- Palestina
- Kosovo
- Západní Sahara

- **Exklávy:**

- Nachičevan
- Ceuta a Melilla
- Kaliningrad
- Dubrovnicko-neretvanská oblast
- Pásmo Gazy
- Francouzská zámořská území (Francouzská Guyana, Guadeloupe, Martinik, Mayotte, Réunion)

- **Několik mini-území v Evropě:**

- nizozemsko-belgické dvojměsto Baarle-Hertog
- německá obec Büsingen am Hochrhein

- **hranice mezi Indií a Bangladéšem**

COUNTRIES/STATES WITH LIMITED RECOGNITION

U.N. MEMBER NOT
RECOGNIZED BY AT
LEAST 1 U.N. MEMBER

U.N. OBSERVER NOT
RECOGNIZED BY AT
LEAST 1 U.N.

U.N. AGENCY STATE NOT
RECOGNIZED BY AT LEAST
1 U.N. MEMBER

NON U.N. MEMBER
RECOGNIZED BY AT
LEAST 1 U.N.

NON U.N. MEMBER
RECOGNIZED BY AT
LEAST 1 NON U.N.

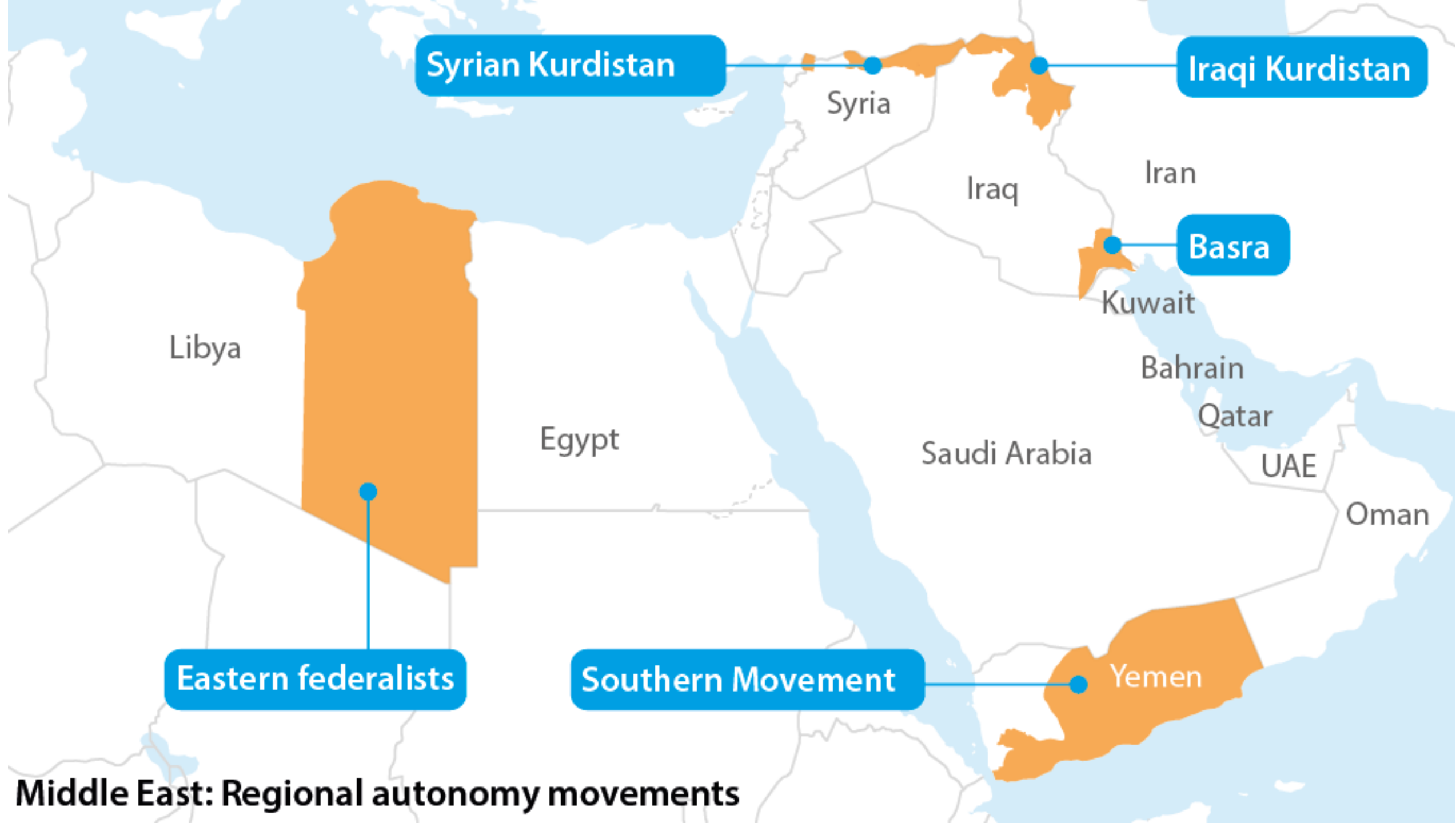
NON U.N. MEMBER
RECOGNIZED BY
NO OTHER STATE

- **Fungování:**
 - existence **patronského / mateřského státu**
 - **politická (uznávací) a finanční podpora**
 - **Rusko** jako ukázkový příklad
 - existence a podpora **diaspory**
 - fungování na **periferii neformální ekonomiky** – tzv. „šedá zóna“
 - využívání **globalizovaných sítí** – **blokace oficiálního mezinárodního obchodu**

Syrian Kurdistan

Iraqi Kurdistan

Syria

Iraq

Iran

Basra

Kuwait

Bahrain

Qatar

UAE

Oman

Saudi Arabia

Egypt

Libya

Eastern federalists

Southern Movement

Yemen

Middle East: Regional autonomy movements

True world map does not look as usually portrayed

As of February 2015, and only within the area shown on the map, the real borders of more than 20 UN member states do not match those usually portrayed by conventional maps.

9

de facto, unrecognized countries seeking to join world system of states

6

recognized or unrecognized de facto (semi)sovereign autonomous entites

3

territories currently held by foreign countries (excluding UN missions)

7

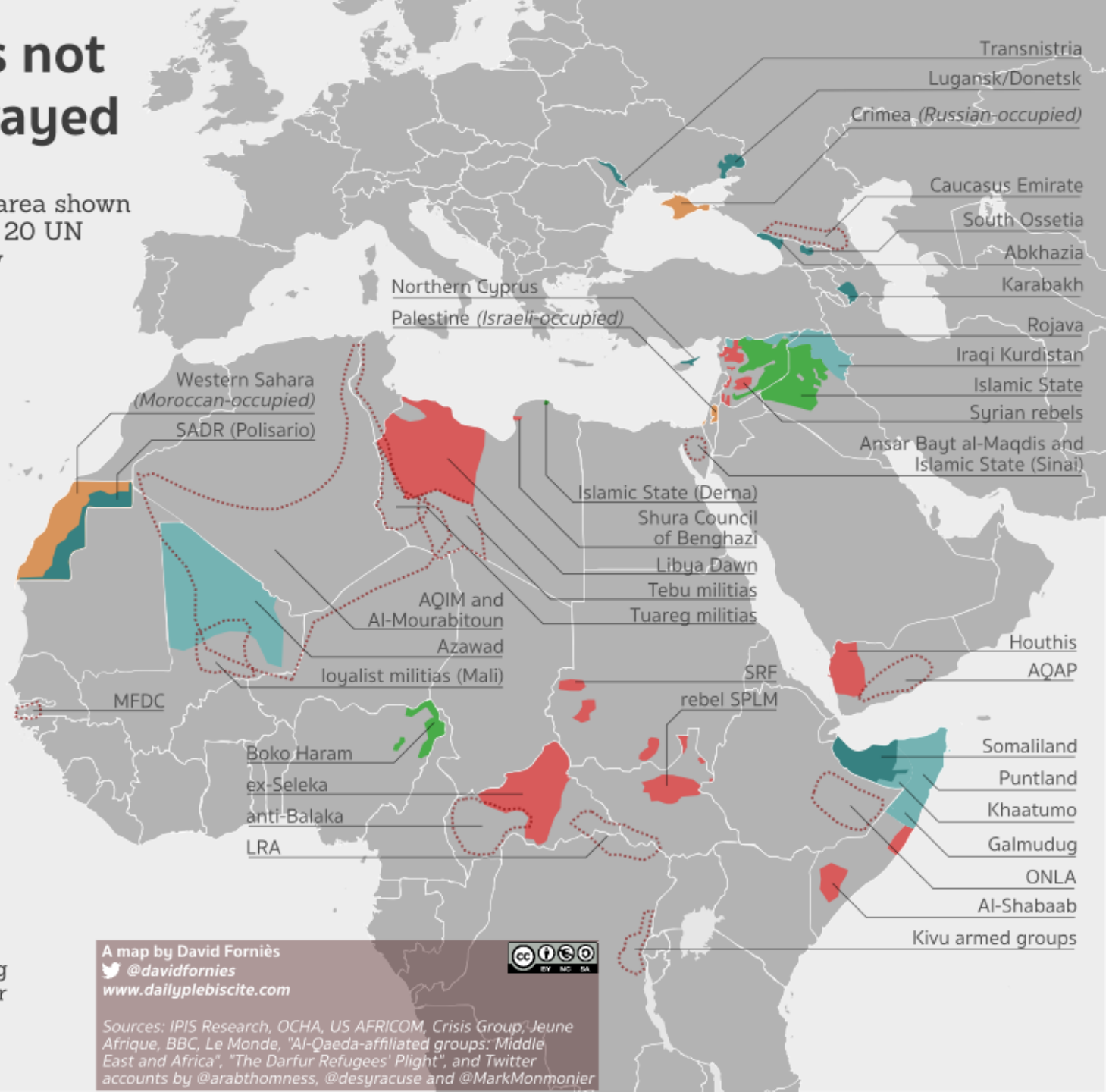
armed groups and coalitions seeking to overthrow national government

2

Islamic teocratic states not seeking recognition

10+

armed groups with partial, changing or sporadic control or influence over some areas (just a few shown)

A map by David Forniès
@davidfornies
www.dailylebiscite.com

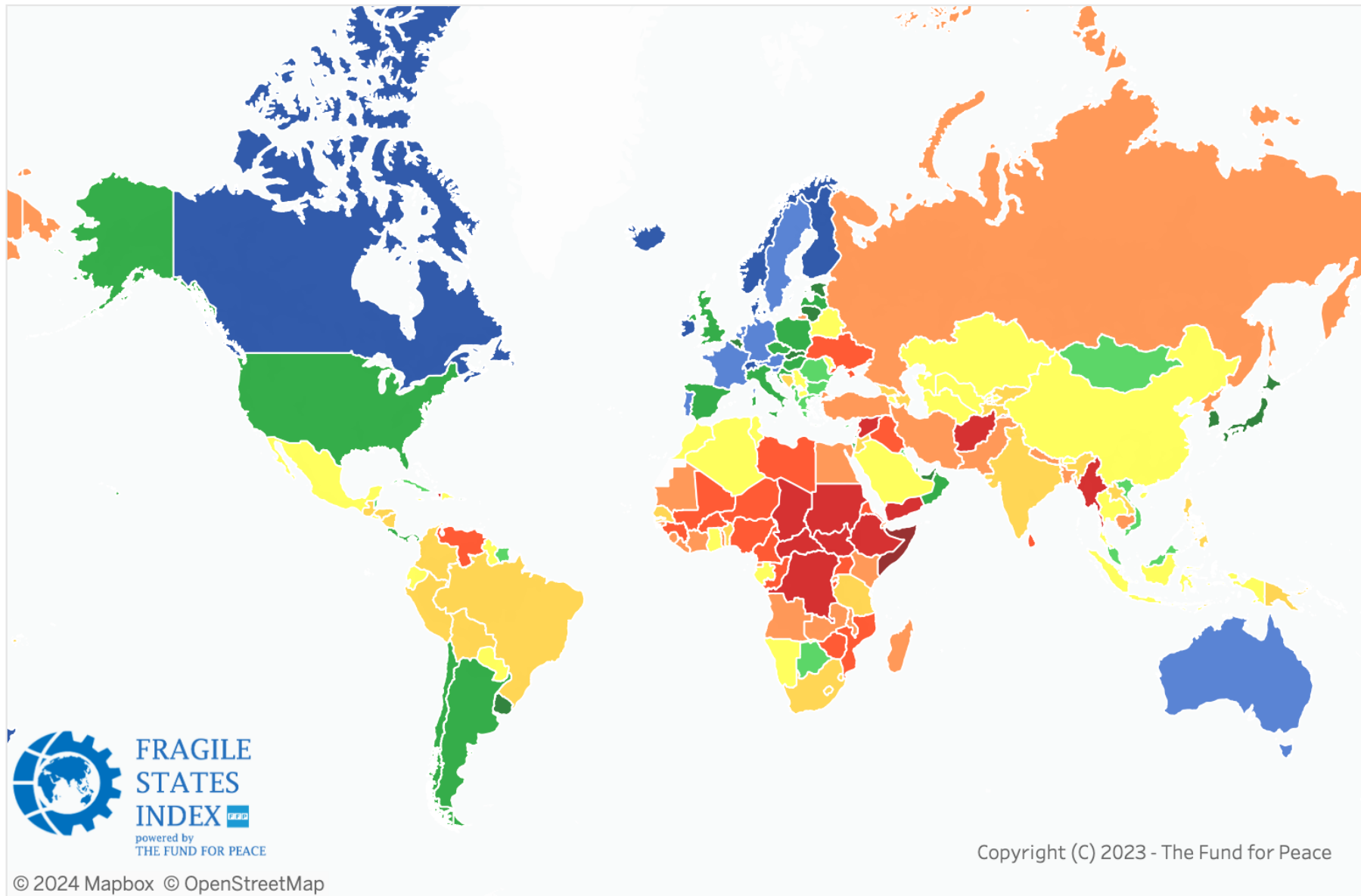
Sources: IPIS Research, OCHA, US AFRICOM, Crisis Group, Jeune Afrique, BBC, Le Monde, "Al-Qaeda-affiliated groups: Middle East and Africa", "The Darfur Refugees' Plight", and Twitter accounts by @arabthomness, @desyracuse and @MarkMonmonier

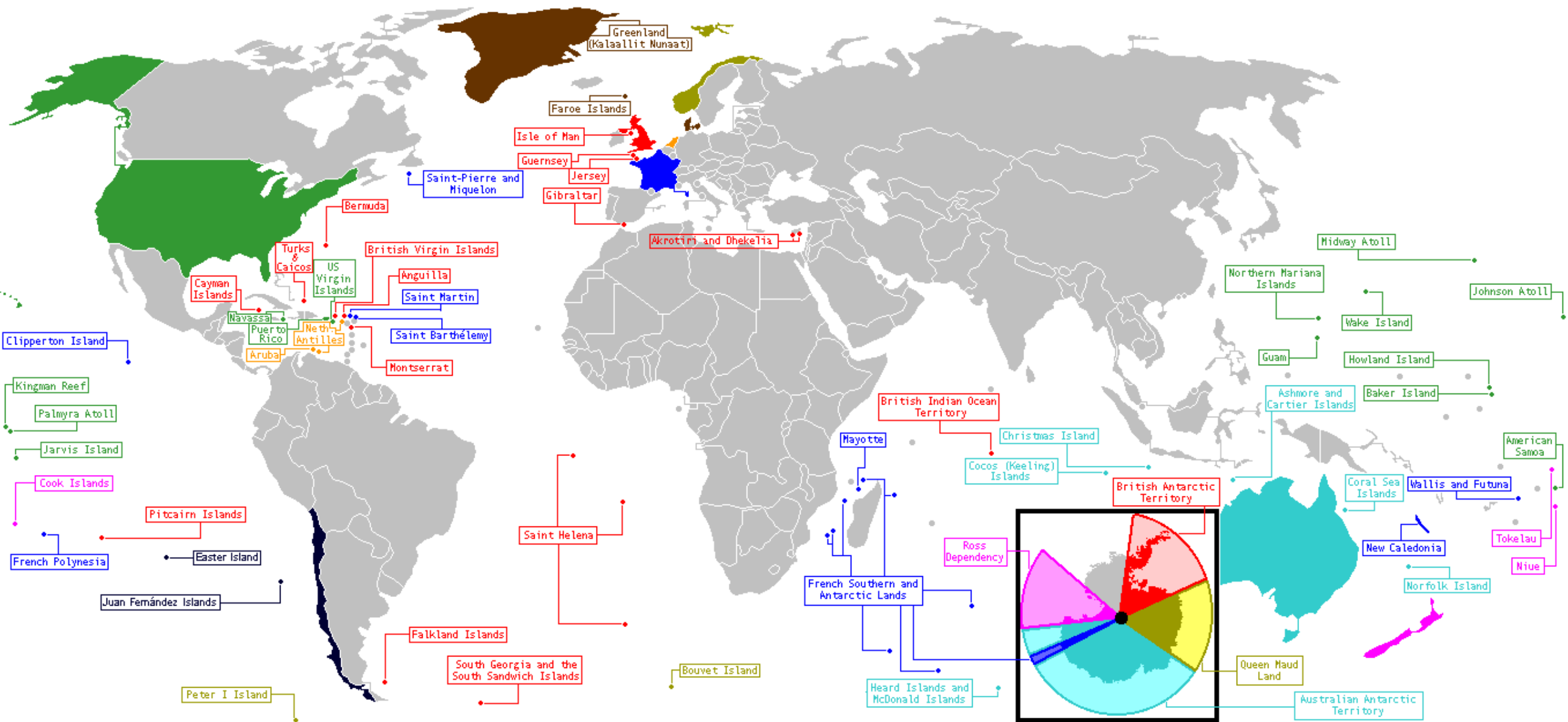
Koncept „failed state“

- Podle „weberiánského“ pojetí státu – ztráta **monopolu na legitimní užití síly** na vlastním území.
- **Atributy:**
 - ztráta **fyzické kontroly** nad celým nebo částí území
 - ztráta **legitimity moci a schopnosti vládnout**
 - ztráta **schopnosti poskytovat veřejné služby** (tuto úlohu může převzít jiný aktér)
 - ztráta **schopnosti působit v mezinárodním politickém systému**
- **Příčiny:**
 - **etnické nebo jiné meziskupinové konflikty** (Rwanda, Libanon, bývalá Jugoslávie)
 - **partyzánské konflikty, kořistnické války** – ztráta kontroly nad klíčovými ekonomickými zdroji (Kolumbie, DR Kongo)
 - **nepotismus, korupce, klientelismus** – uzurpace moci uzavřenou skupinou (republiky Střední Asie, Střední Amerika)
 - **přechod od autoritářských režimů, kolaps demokracie, vojenské převraty** – rozpad moci (bývalé komunistické státy, Mali, Jemen)

Měření Fragile state index measurement

- Sociální ukazatele:
 - demografický tlak, uprchlíci nebo vnitřně vysídlené osoby (IDPs)
 - skupinové násilí
 - emise obyvatelstva (emigrace, „brain drain“)
- Ekonomické ukazatele:
 - úroveň ekonomického rozvoje
 - chudoba
- Politické ukazatele:
 - legitimita vlády
 - Korupce
 - zajištění veřejných služeb
 - respekt k lidským právům
 - dodržování zákonů
 - Bezpečnost
 - rozdrobenost politických elit
 - vnější vojenské intervence
- [Fragile States Index](#)

Jak vznikaly státy?

- Dopad na to, jak stát funguje dnes
 - Federalismus (Německo)
 - Separatismus (africké státy, Blízký východ)
- Dopad na sporná území
 - Separatismus
 - Irredentismus
 - Místní nacionalismus

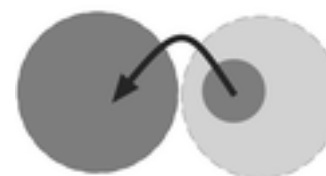
Lack of Overlap in the Boundaries of State and Nation

State-Building Nationalism

Peripheral Nationalism

Irredentist Nationalism

Unification Nationalism

Overlap in the Boundaries of State and Nation

Patriotism

Státy, které přežily

- Etiopie – ca 1000 př. n. l.
- Persie – ca 6. století př. n. l.
- Čína – 221 př. n. l. (dynastie Čchin)
- Japonsko – 710 nebo až do 1568 (sjednocení)

- **Evropa:**
 - Dánsko, Švédsko, Island, „Francie“ – říše Karla Velikého, Anglie (1066?), Portugalsko (1140), Švýcarsko (1399)
 - Na začátku 16. století existovalo v Evropě asi 1500 nezávislých politických jednotek (entit, mocností).

Vznik států

- **NÁBOŽENSTVÍ**
Stát vznikl kvůli Bohu nebo vládci božského původu – např. starověký Egypt.
- **PATRIARCHÁT**
Vyvolená šlechta; stát vznikl z rodiny.
- **TEORIE MOCI**
Nejsilnější vítězí; lidé byli vždy předurčeni být ovládáni.
- **SMLOUVNÍ TEORIE**
Lidé se zorganizovali, dohodli a založili stát. Stát jako společenská smlouva.

1. fáze – národně osvobozené hnutí

- **Vestfálský mír 1648**
 - uznání individuálního vyznání a **nadřazenosti světské moci**
 - rozvoj byrokracie a represivního aparátu → podmínky pro **centralizaci** a vznik (moderních) států
 - **hospodářský rozvoj** (průmyslová revoluce, urbanizace) → centralizace, vznik byrokracie → **integrace do států**
 - **teritorializace** – proces utváření území vymezením hranic, zaváděním a udržováním kontroly
- **První moderní stát: USA – 1776**
 - příklad, zdroj moderních států
- **„Národně osvobozené hnutí“ boj v Latinské Americe (1810–1828)**
- Simón Bolívar, Juan San Martín → vznik 17 republik
- **19. století v Evropě**
- důsledek napoleonských válek: rozdělení Nizozemska (1814) a Belgie (1830)
- národně osvobozené hnutí: Řecko (1830), Rumunsko (1877), Srbsko (1878), Bulharsko (balkánské války)
- **integrace:** Itálie (1861), Německo (1871)

2. fáze – rozpad evropských impérií a versailleský systém

- Začátek rozpadu Britského impéria (několik etap):
 - Kanada (1867) – počátek Commonwealthu; Austrálie (1901), Nový Zéland (1907), Jižní Afrika (1910), Irsko (1921)
- Světová válka a versailleský systém
 - rozpad Rakouska-Uherska (3–4 státy – znovusjednocení Polska)
 - sjednocení „Jugoslávie“
 - Finsko (1917) a pobaltské státy
 - nucená integrace Ruska/SSSR (1922), také Mongolsko
- Rozpad Osmanské říše:
 - Turecko (1922), Egypt, později Saúdské království, Irák (1932)

3. fáze – dekolonizace a studená válka

- **Poválečná dekolonizace**
Krize na Blízkém východě: Libanon (1941), Sýrie, Jordánsko (1946), Izrael (1948)
- **Další rozpad Britského impéria:**
Indie, Pákistán (1947), Cejlon/Srí Lanka, Barma (1948), Bangladéš (1971)
- **Korea (1948)**
- **Nezávislost dalších koloniálních zemí v Asii:**
Filipíny (1946), Indonésie, Laos (1949), Kambodža (1953), Malajsie (1963)
- **Afrika – vrcholná fáze dekolonizace**
- Masové vznikání států: Súdán, Maroko, Tunis (1956), Ghana (1957), Guinea (1958)
- **1960 – Rok Afriky:** vznik 16 států
- **1962:** Alžírsko, Burundi, Rwanda, Uganda
- **Státy Perského zálivu,** malé ostrovní státy v Karibiku a Pacifiku (60. léta)
- **1975:** rozpad portugalské koloniální državy – Angola, Kapverdy, Mosambik
Poslední kolonie v Africe: **Zimbabwe (1980), Namibie (1990)**

4. fáze – postkomunistická transformace a nacionalismus

- **Rozpad komunistického bloku/systému:**
 - rozpad **Sovětského svazu** – 15 států
 - rozpad **Jugoslávie** – 7 států (od Slovinska 1991 po Kosovo 2008)
- **Zánik Československa 1991**
 - **Sjednocení Německa (1990) a Jemenu (1990)**
- **Postdekolonizační procesy:**
 - Eritrea (1993), Palau (1994), Východní Timor (2000), Jižní Súdán (2011), Bougainville (?)
- 5 fáze?
- **Závislá území**
- Nejsou přímo administrativní součástí státu: **kolonie, autonomní území, okupovaná území...**

Mezinárodní organizace

Mezinárodní organizace v Evropě a ve světě: členění a jejich role

- **Mezinárodní organizace (MO)** jsou klíčovými aktéry mezinárodních vztahů. Jsou zakládány na základě **mezinárodních smluv mezi státy** s cílem **koordinovat politiku, zajišťovat bezpečnost, podporovat spolupráci a řešit globální výzvy**. Mohou být univerzální nebo regionální, zaměřené na různé oblasti (bezpečnost, ekonomiku, lidská práva, životní prostředí aj.).
- **1. Základní členění mezinárodních organizací**

a) Podle geografického dosahu

Typ	Příklady	Charakteristika
Globální	OSN, WTO, MMF	Celosvětový mandát, široké členství
Regionální	EU, NATO, Africká unie, ASEAN, Rada Evropy	Působnost v určité části světa

- **b) Podle charakteru členství**
- **Mezivládní (IGO)** – členy jsou **státy**, rozhodnutí na základě dohody (např. OSN, WTO).
- **Nadnárodní (supranacionální prvky)** – členové přenášejí část suverenity (např. **EU**).
- **Nevládní (NGO)** – např. Amnesty International, WWF (nejsou předmětem této otázky, ale někdy spolupracují s MO).

- C) podle oblasti působení

Oblast	Příklady
Bezpečnost	OSN (RB), NATO, OBSE, Rada bezpečnosti AU
Ekonomika a finance	WTO, MMF, Světová banka, OECD
Lidská práva a demokracie	Rada Evropy, OSN – Rada pro lidská práva, OBSE
Zdraví, životní prostředí, věda	WHO, UNEP, UNESCO, IPCC

2. Hlavní mezinárodní organizace a jejich role

- **Organizace spojených národů (OSN)**
 - **Univerzální organizace** založená v roce 1945, dnes 193 členů.
 - Cíle: **zachování míru, rozvoj spolupráce, lidská práva.**
 - Klíčové orgány: Valné shromáždění, Rada bezpečnosti, ECOSOC, Mezinárodní soudní dvůr.
- **Evropská unie (EU)**
 - **Politicko-ekonomická unie** 27 států, působí i navenek (obchod, klimatická politika).
 - Role: tvorba práva, vnější politika, vnitřní trh, měnová unie, rozvojová pomoc.
- **NATO**
 - **Severoatlantická aliance** (1949), 32 členů.
 - Kolektivní obrana (čl. 5), krizový management, spolupráce s partnery (např. Ukrajina, Gruzie).

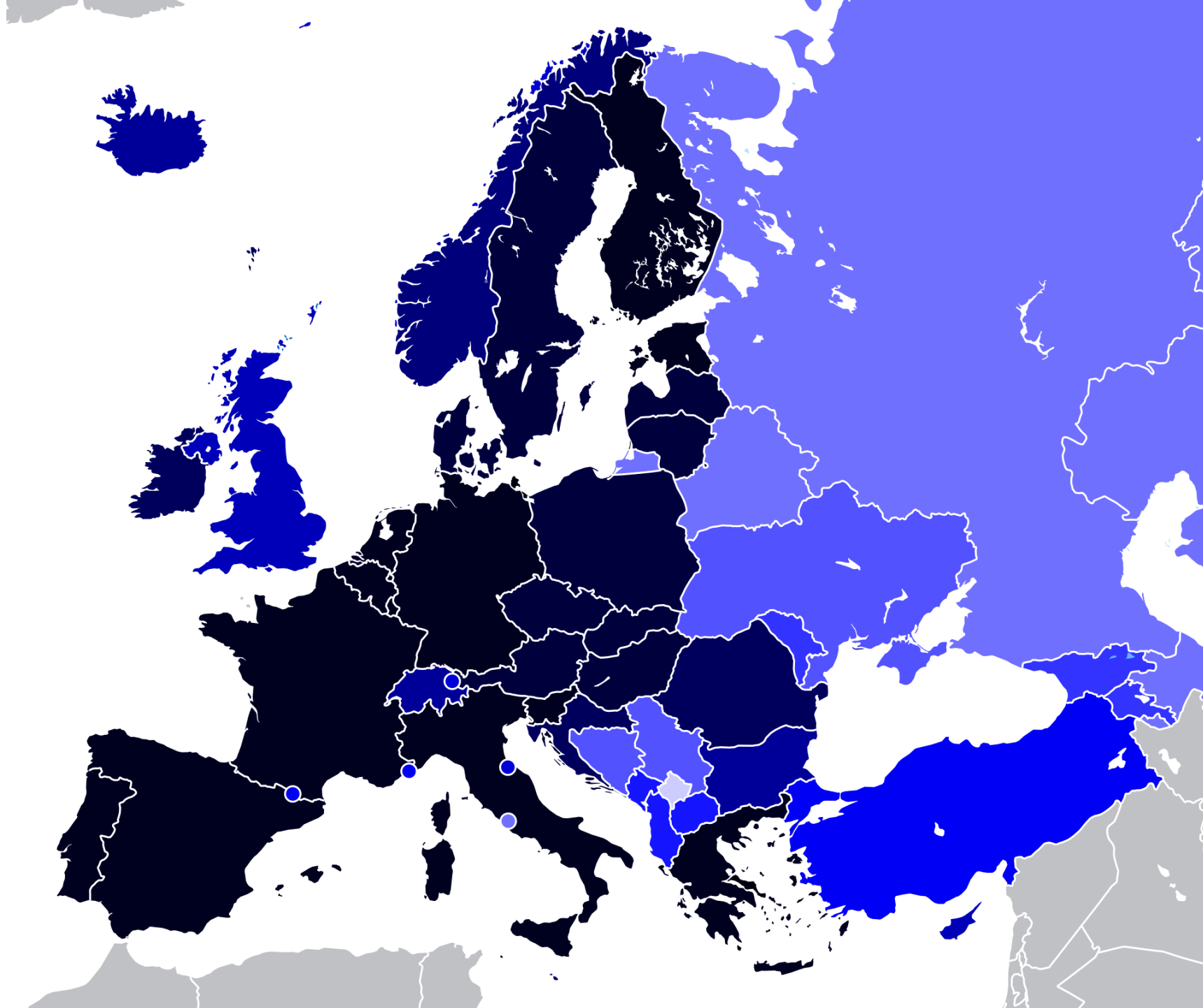
- **Rada Evropy**
 - Starší než EU (1949), 46 členů.
 - Zaměřena na **lidská práva, demokracii a právní stát**.
 - Klíčový orgán: **Evropský soud pro lidská práva**.
- **Světová obchodní organizace (WTO)**
 - Koordinuje **mezinárodní obchodní pravidla**, řeší spory mezi členy.
 - Sídlo v Ženevě, založena 1995.
- **Mezinárodní měnový fond (MMF) a Světová banka**
 - **MMF**: stabilita měnových systémů, pomoc státům v krizích.
 - **Světová banka**: podpora rozvojových projektů, infrastruktury a snižování chudoby.
- **Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE)**
 - 57 států (včetně USA, Ruska, Kanady), fórum pro **dialog o bezpečnosti a lidských právech**.
 - Zapojení do **volebních pozorovacích misí, mediace konfliktů, včasné varování**.

Význam a funkce mezinárodních organizací

- **Koordinace a spolupráce** – platforma pro státy k řešení společných problémů.
 - **Normotvorba a standardizace** – tvorba pravidel, která přesahují hranice států (např. obchodní pravidla, lidská práva).
 - **Mediace a prevence konfliktů** – diplomatické řešení krizí.
 - **Humanitární a rozvojová pomoc** – podpora nejchudších zemí, zvládání krizí (přírodní katastrofy, epidemie).
 - **Monitoring a kontrola** – dohled nad dodržováním mezinárodních závazků.
-
- Mezinárodní organizace představují **základní nástroje globální a regionální správy**, umožňují **kolektivní řešení výzev** přesahujících hranice států a posilují **právní, bezpečnostní a ekonomické rámce** mezinárodního systému. Jejich význam stále roste v kontextu globalizace, krizí a potřeby multilaterálního přístupu.

Jaký je rozdíl mezi národní a nadnárodní/mezinárodní organizací?

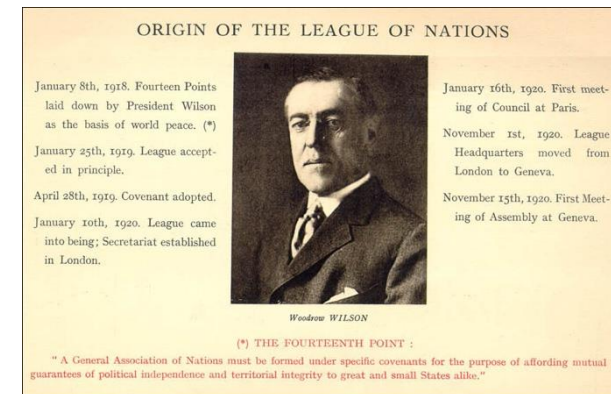

Mezinárodní organizace

- Organizace s mezinárodním členstvím – mezi státy
- V širším slova smyslu zahrnuje i nevládní organizace (NGOs) - Mezinárodní Výbor Červeného kříže (ICRC), Amnesty International nebo Lékaři bez hranic
- **V užším a častějším – mezivládní organizace:**
 - trvalé společenství alespoň tří států
 - Založeno mezinárodní smlouvou
 - Má vlastní orgány
 - Neustále usiluje o dosažení cíle, kvůli němuž bylo založeno
 - Z pozice MV je zde důležitý liberální přístup

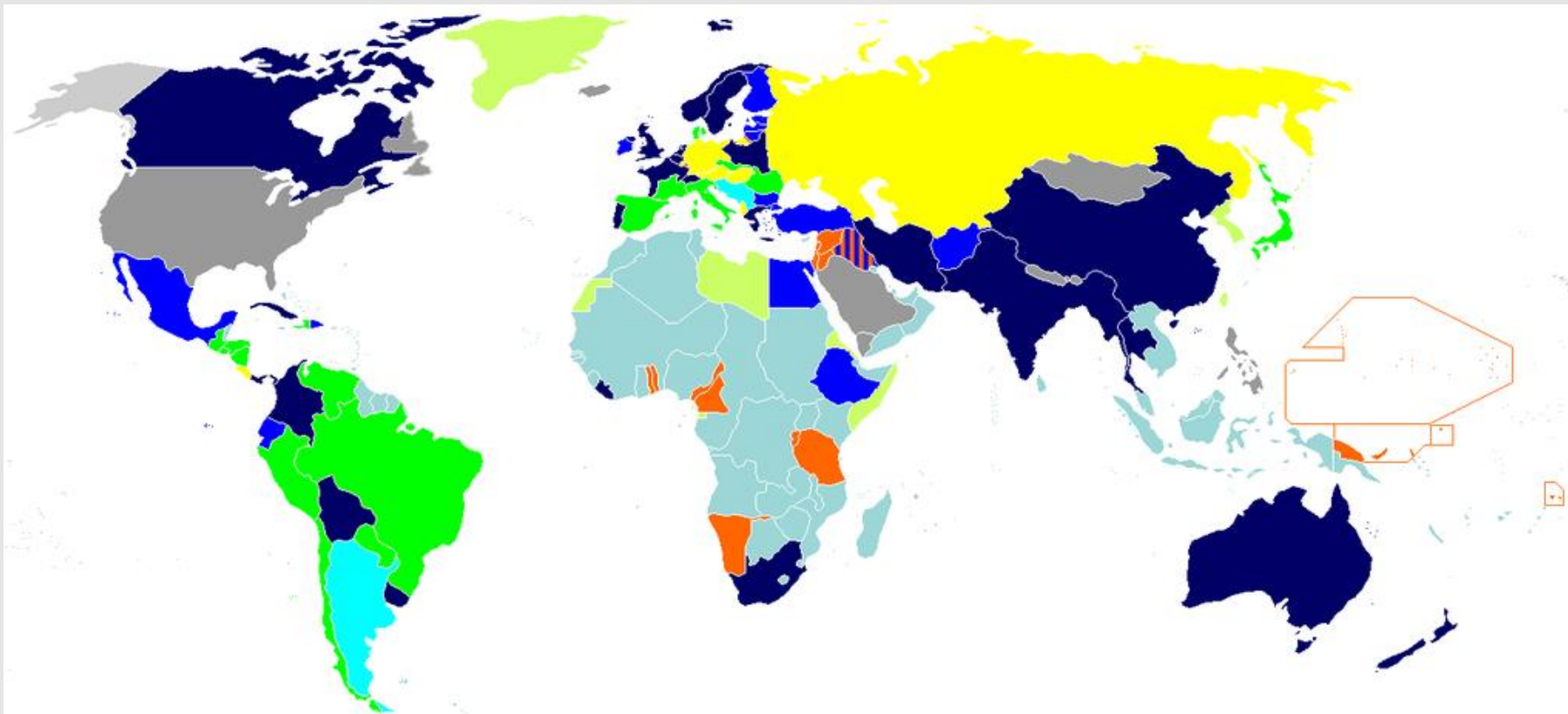
Společnost národů

- Založena po 1. SV na základě výsledků pařížské mírové smlouvy
- Založena 1919
- Poválečná demilitarizace
- Udržení světového míru
- Prevence před dalšími válečnými konflikty

Orgán	Funkce
Valné shromáždění	Fórum pro všechny členské státy
Rada	Výkonný orgán (stálí a nestálí členové)
Sekretariát	Administrativa organizace
Mezinárodní soudní dvůr	Řešení právních sporů mezi státy

- **Úspěchy:**
 - Urovnání některých menších konfliktů (např. mezi Finskem a Švédskem o Alandy, řecko-bulharský spor).
 - Humanitární a zdravotní agenda – pomoc uprchlíkům, boj proti nemocem.
- **Neúspěchy a limity:**
 - **Absence klíčových mocností** (USA nikdy nevstoupily, Německo a SSSR později vystoupily).
 - **Chybějící nástroje vynucení** – neměla vlastní armádu.
 - Selhání při **agresi Japonska v Mandžusku (1931), Itálie v Etiopii (1935), Německa v 30. letech.**
 - Místo prevence války se stala **pasivním pozorovatelem rostoucího napětí.**

Founding member that stayed until the end Founding member that left and joined again Founding member that left Joined later and stayed until the end Joined later and left later	League of Nations mandate Never members Colonies of members Colonies of members that left Colonies/territories of non-members

League
of
Nations

Organizace spojených národů

- Založena 1945 v San Franciscu
- Nahrazení Společnosti národů
- Cílem OSN je:
 - zachování mezinárodního míru, bezpečnosti
 - zajištění mezinárodní spolupráce
- princip suverénní rovnosti
- státy mají svá zastoupení v hlavním sídle OSN New Yorku, v Ženevě a ve Vídni
- Každý členský stát má své zástupce ve Valném shromáždění
- a disponuje jedním stejně platným hlasem

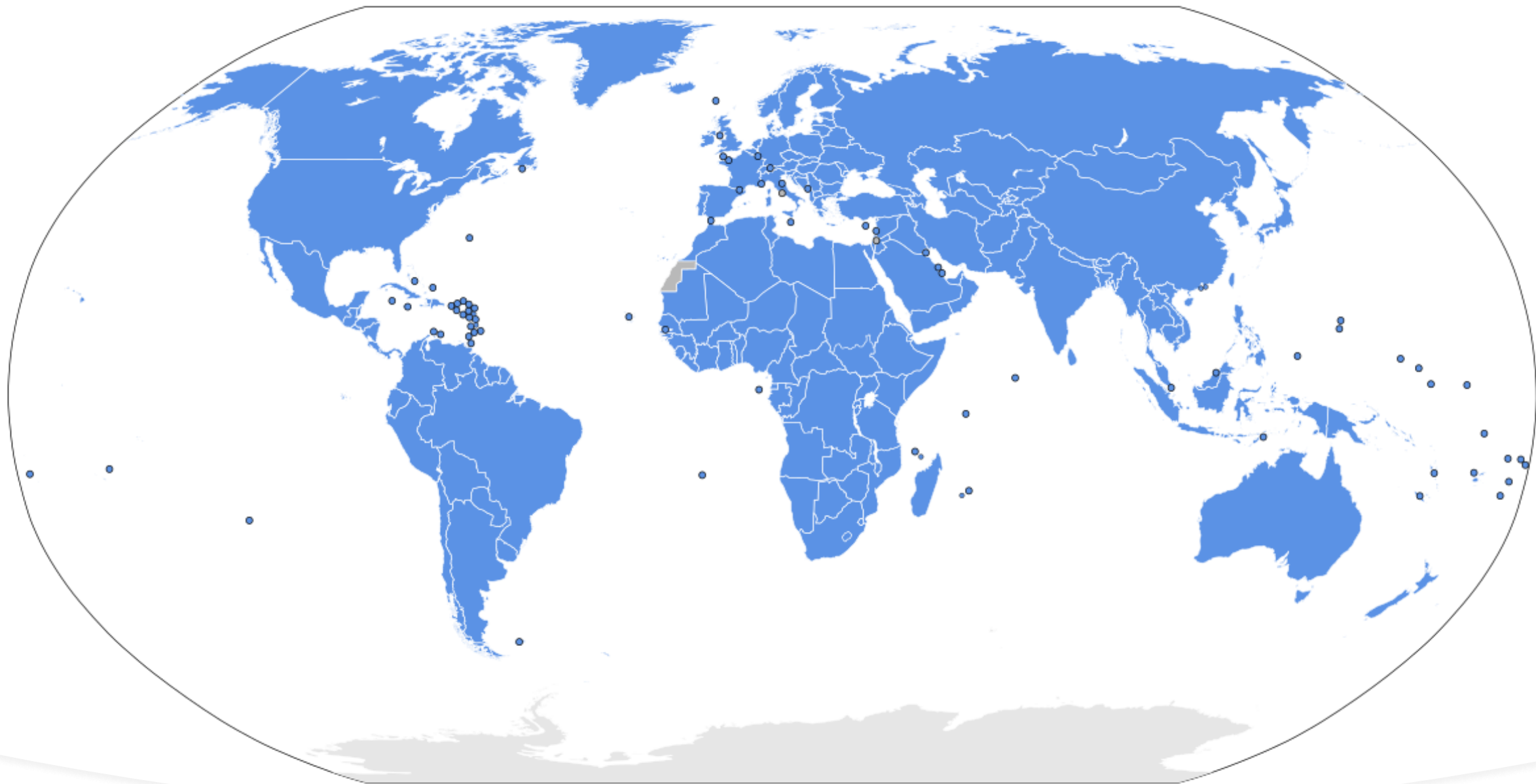
Organizace spojených národů

- Výkonný orgán: Rada bezpečnosti OSN
 - základní odpovědnost za **udržení mezinárodního míru a bezpečnosti** a jejíž rezoluce jsou právně závazné.
 - Otázka je zda je tomu tak opravdu v praxi
 - **UNSCR** – rezoluce Rady bezpečnosti OSN
-
- Dalšími hlavními orgány OSN jsou
 - Ekonomická a sociální rada OSN – ECOSOC,
 - Poručenská rada OSN,
 - Mezinárodní soudní dvůr
 - Sekretariát - v jehož čele stojí generální tajemník OSN

Postavení OSN v systému mezinárodních organizací a její role ve světě

- **Organizace spojených národů (OSN)** je nejvýznamnější a nejuniverzálnější mezinárodní organizací současného světa. Vznikla **24. října 1945** jako reakce na hrůzy druhé světové války a potřebu **zachování mezinárodního míru a bezpečnosti**. Dnes má **193 členských států** a její systém zahrnuje řadu **specializovaných agentur, programů a fondů**, které působí v oblastech míru, lidských práv, rozvoje, zdraví, klimatu a práva.
- **1. Postavení OSN v systému mezinárodních organizací**
- **a) Nejuniverzálnější globální organizace**
 - Prakticky **všechny uznané státy světa jsou jejími členy**.
 - OSN má **nejširší mandát**: bezpečnost, rozvoj, lidská práva, právo, humanitární činnost.
- **b) Centrální postavení v systému globální správy**
 - OSN je **základem kolektivní bezpečnosti**, v jejímž rámci mohou státy jednat při hrozbě míru.
 - Je **platformou pro dialog mezi státy všech režimů a kontinentů**.
 - Koordinuje činnost mnoha dalších mezinárodních organizací – tzv. **systém OSN**.

Hlavní orgány OSN a jejich funkce

Orgán	Funkce
Valné shromáždění (VS)	Fórum všech států, přijímá doporučení a rozpočty, volí generálního tajemníka.
Rada bezpečnosti (RB)	Udržování míru a bezpečnosti, může přijímat závazná opatření, má 5 stálých členů s právem veta.
Ekonomická a sociální rada (ECOSOC)	Koordinuje hospodářskou a sociální spolupráci.
Mezinárodní soudní dvůr (ICJ)	Řeší právní spory mezi státy.
Sekretariát	Administrativa OSN, vedení: generální tajemník (nyní António Guterres).
Poručenská rada	Neaktivní od 1994 (splněn účel správy poručenských území).

Role OSN ve světě

- **a) Udržování mezinárodního míru a bezpečnosti**
 - **Mírové mise (peacekeeping)** – např. Kongo, Mali, Kypr.
 - **Diplomatické zprostředkování konfliktů** – např. Blízký východ, Ukrajina (omezený vliv kvůli vetu).
 - Boj proti šíření zbraní hromadného ničení (např. IAEA, odzbrojovací smlouvy).
- **b) Ochrana lidských práv**
 - Vytvoření **Všeobecné deklarace lidských práv (1948)**.
 - Rada OSN pro lidská práva, monitoring, podpora demokracie a právního státu.
- **c) Podpora udržitelného rozvoje**
 - **Agenda 2030 a Cíle udržitelného rozvoje (SDGs)** – koordinace globální snahy o vymýcení chudoby, boj s klimatickou změnou, rovnost pohlaví aj.
 - Rozvojová pomoc skrze agentury (např. UNDP, UNICEF, WHO).
- **d) Humanitární a zdravotní pomoc**
 - Reakce na krize (UNHCR, WFP), pomoc uprchlíkům, potravinová bezpečnost.
 - **WHO** – koordinace zdravotní pomoci, pandemie (např. COVID-19).

- **4. Kritika a omezení OSN**

- **Právo veta v Radě bezpečnosti** – často brání akci při krizích (např. Sýrie, Ukrajina).
- Omezené pravomoci – OSN je **závislá na vůli států**, nemá vlastní ozbrojené síly.
- Občasné selhání mírových misí nebo pomalé reakce (např. Rwanda 1994).

- **Shrnutí:**

- **OSN má nezastupitelné postavení v mezinárodním systému** jako fórum pro jednání, nástroj pro mír a rozvoj, i strážce lidských práv. Ač čelí strukturálním omezením, zůstává **klíčovým pilířem multilateralismu** a nástrojem pro hledání řešení globálních výzev. Její síla spočívá v univerzálnosti, legitimitě a normotvorné roli.

Severoatlantská aliance – NATO

- Anglicky *North Atlantic Treaty Organization* – **NATO**
- Francouzsky *Organisation du Traité de l'Atlantique Nord* – **OTAN**
- doslova *Organizace Severoatlantické smlouvy*
- Euroatlantický mezinárodní vojenský pakt
- Založena v roce 1949 (podpis Severoatlantské smlouvy)
- Sídlo v Bruselu
- Úkolem NATO „udržet Ameriku v Evropě, Rusko mimo západní Evropu a Německo při zemi
- Útok na 1 stát znamená útok na všechny státy – článek 5
- ČR přistoupila v roce 1999

Vývoj evropské integrace

- Evropská integrace vznikla jako odpověď na zkušenosti z válek a nestability 20. století. Z původního hospodářského projektu vznikla **hluboce provázaná politická unie**, která hraje klíčovou roli v globálních záležitostech. Evropská unie (EU) je dnes jedním z **nejvýznamnějších aktérů mezinárodních vztahů**, přesto čelí řadě výzev.
- **1. Příčiny evropské integrace**
- **a) Historické a politické důvody**
 - Snaha o **zabránění nové válce mezi Francií a Německem**.
 - Vytvoření **společného ekonomického prostoru** a stabilizace Evropy po druhé světové válce.
- **b) Hospodářské motivace**
- Potřeba **obnovy Evropy** (Marshallův plán, OEEC)
 - **OEEC** je zkratka pro **Organizaci pro evropskou hospodářskou spolupráci** (*Organisation for European Economic Co-operation*), která vznikla v roce **1948** jako **součást poválečné obnovy Evropy**. Jejím hlavním úkolem bylo **koordinovat pomoc z Marshallova plánu** (americký plán hospodářské obnovy Evropy po druhé světové válce).
 - Výhody plynoucí z **odstranění obchodních bariér**.
- **c) Bezpečnostní kontext**
 - Snížení závislosti na USA, posílení **evropské autonomie** v bipolárním světě.
 - Reakce na **sovětskou hrozbu a studenou válku**.

Klíčové milníky evropské integrace

1951	Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO) – 6 států
1957	Římské smlouvy – vznik EHS a EURATOM
1992	Maastrichtská smlouva – vznik EU, tři pilíře, příprava na euro
2004	Největší rozšíření EU – vstup ČR a dalších 9 států
2009	Lisabonská smlouva – posílení role EU v zahraniční politice

3. Rozšiřování EU

- EU se rozšiřovala ve **vlnách**:
 - 1973: VB, Dánsko, Irsko
 - 1980s: Řecko, Španělsko, Portugalsko
 - 1995: Rakousko, Švédsko, Finsko
 - **2004–2013**: střední a východní Evropa, Chorvatsko (2013)
- **Kritéria přijetí (Kodaňská kritéria)**: demokracie, právní stát, tržní ekonomika, přijetí *acquis communautaire*.
 - **Acquis communautaire** je souhrn všech:
 - **právních předpisů Evropské unie** (nařízení, směrnice, rozhodnutí),
 - **soudní judikatury Soudního dvora EU**,
 - **mezinárodních smluv**, které EU uzavřela,
 - **zásad, politik, norem a cílů**, které EU uplatňuje.

EU v mezinárodních vztazích

- **a) Měkká síla (soft power)**
 - Hospodářská pomoc, obchod, diplomacie, podpora lidských práv.
 - **EU jako normativní mocnost** – export pravidel, hodnot, standardů.
- **b) Vnější politika**
 - **Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP)** – diplomatická koordinace, mise EU.
 - **Vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku** – zastupuje EU navenek.
- **c) Globální aktér**
 - Největší obchodní blok světa, **klíčový dárce rozvojové pomoci**.
 - Zapojení do klimatických dohod, jaderného vyjednávání s Íránem, mírových misí.

Teorie	Charakteristika
Neofunkcionalismus	Integrace se rozšiřuje z jedné oblasti do druhé (spillover efekt).
Intergovernmentalismus	Integrace je výsledkem rozhodnutí suverénních států (dominance národních vlád).
Postfunkcionalismus	Důraz na roli identit, emocí a populismu v integraci.
Federalismus	Cíl vytvoření nadnárodní politické unie – Evropa jako federace.

Historie EU

- Po **dvou světových válkách** (1914–1918) a (1939–1945) byl **hlavním cílem zabránit vzniku dalších velkých válek mezi evropskými státy**.
- **Evropští politici:**
Robert Schuman, Konrad Adenauer, Alcide De Gasperi, Winston Churchill
- Začátek **procesu vzniku Evropské unie**
Cílem bylo **spolupracovat, nikoli se konfrontovat**.
- **1950 – Robert Schuman** – návrh na **společnou evropskou výrobu uhlí a oceli (1952)** – základy EU
1957 – Římská smlouva – vznik **Evropského hospodářského společenství (1958)**
- **Nové členské státy**
1985 – Grónsko vystoupilo z EU
2004 – velké rozšíření na východ (10 zemí vstoupilo do EU)
2020 – Spojené království opustilo EU

Evropská Unie (EU)

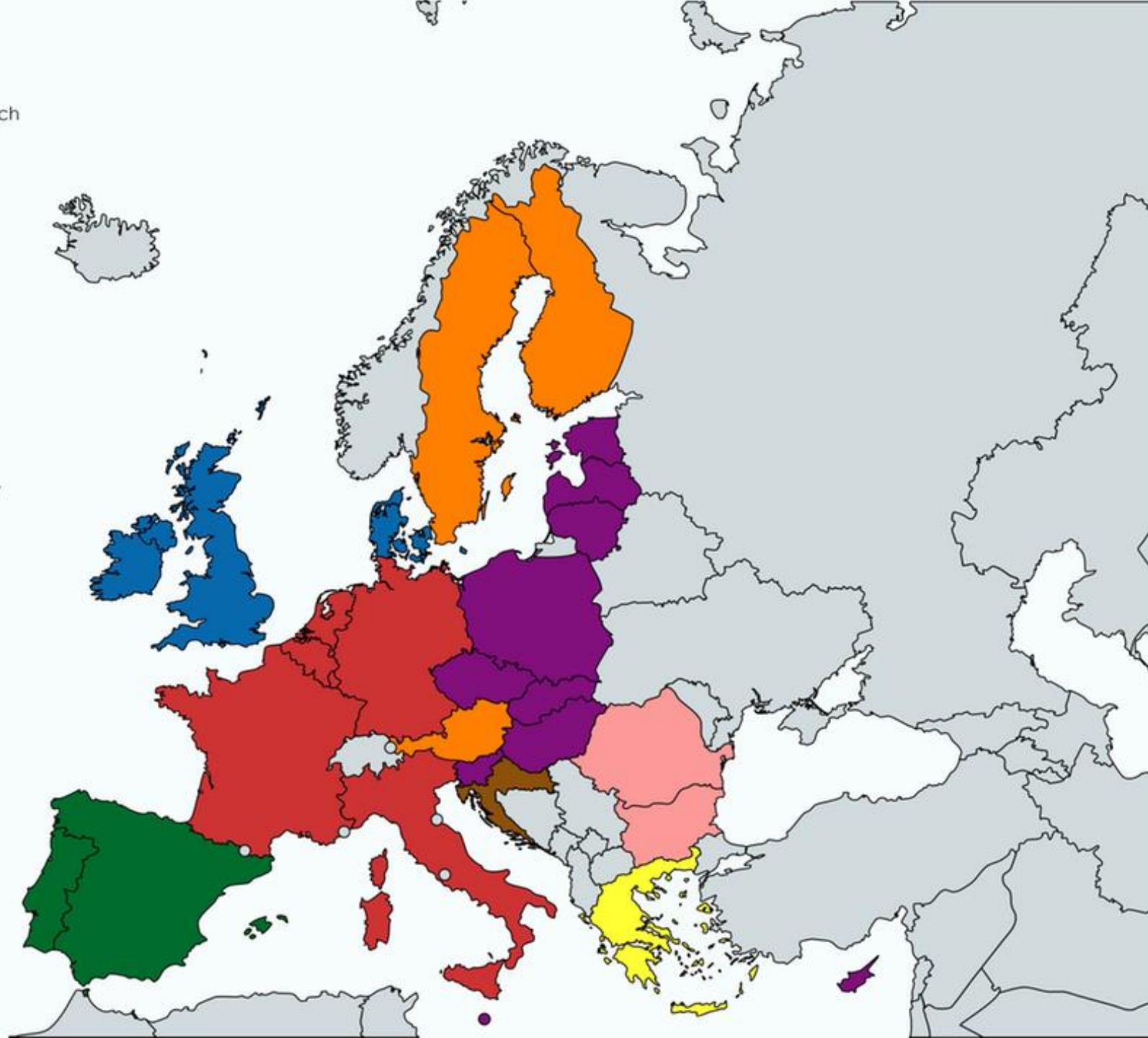

- Politická a ekonomická unie, která si klade za cíl zlepšit spolupráci v Evropě
- 28 evropských států (28-1) s 510,3 milionu obyvatel (2016, přibližně 7,3 % světové populace)
- Vznikla formálně dne 1. listopadu 1993 - Maastrichtská smlouva
- 27 států

- Nahrazení Evropského Společenství
- ESUO – Evropské Společenství Uhlí a Oceli
- EUROATOM – Evropské Společenství pro Atomovou Energii
- EHS – Evropské hospodářské společenství
- ČR přistoupila v roce 2004
- Poskytuje svým občanům prostor svobody, bezpečnosti a práva bez vnitřních hranic, ve kterém je zaručen volný pohyb osob
- Volný pohyb osob, věcí a informací

EU Member States By Date of Accession

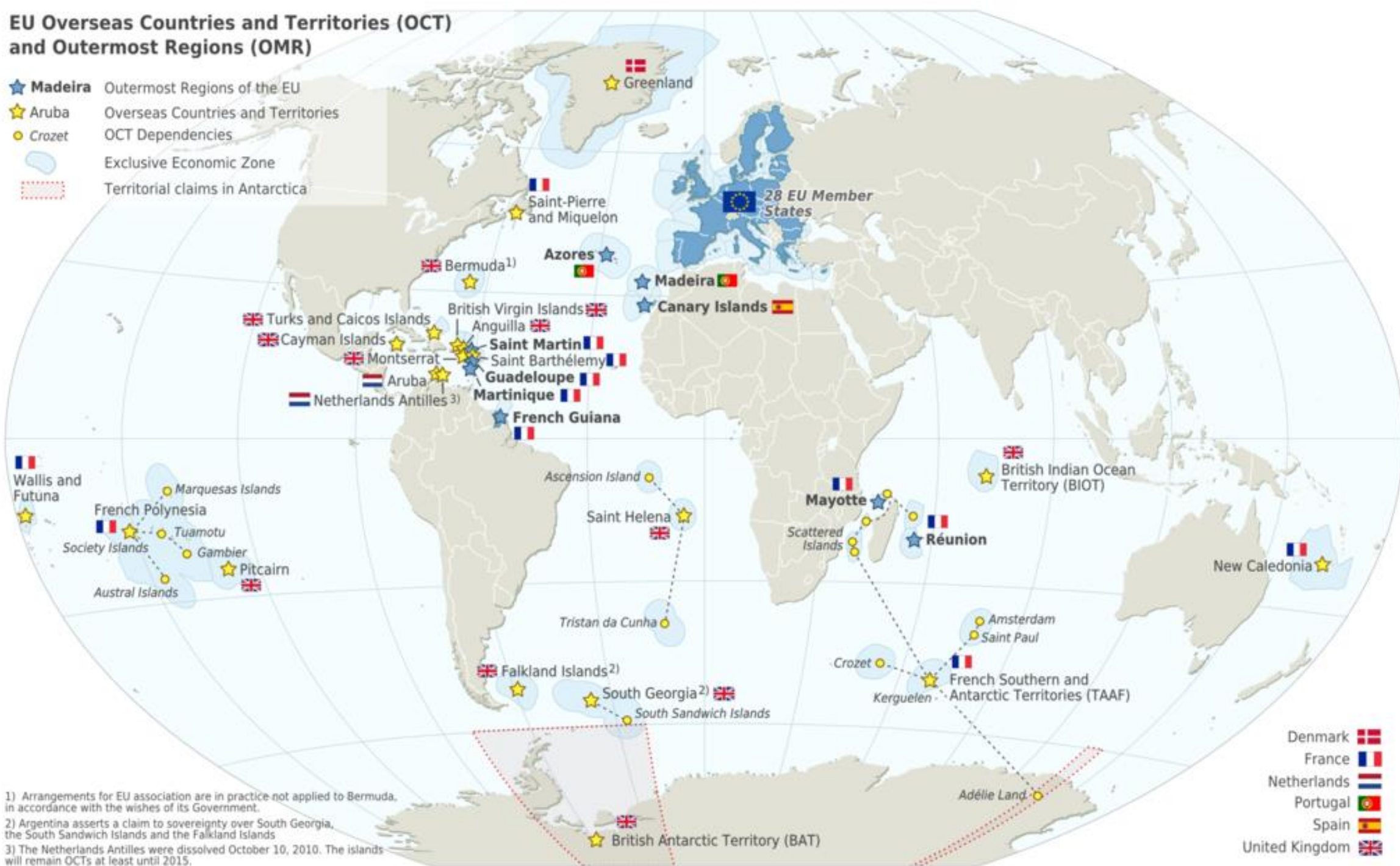
- Founding Members (25th March 1957)
- First Enlargement (1st January 1973)
- Second Enlargement (1st January 1981)
- Third Enlargement (1st January 1986)
- Fourth Enlargement (1st January 1995)
- Fifth Enlargement (1st May 2004)
- Sixth Enlargement (1st January 2007)
- Seventh Enlargement (1st July 2013)

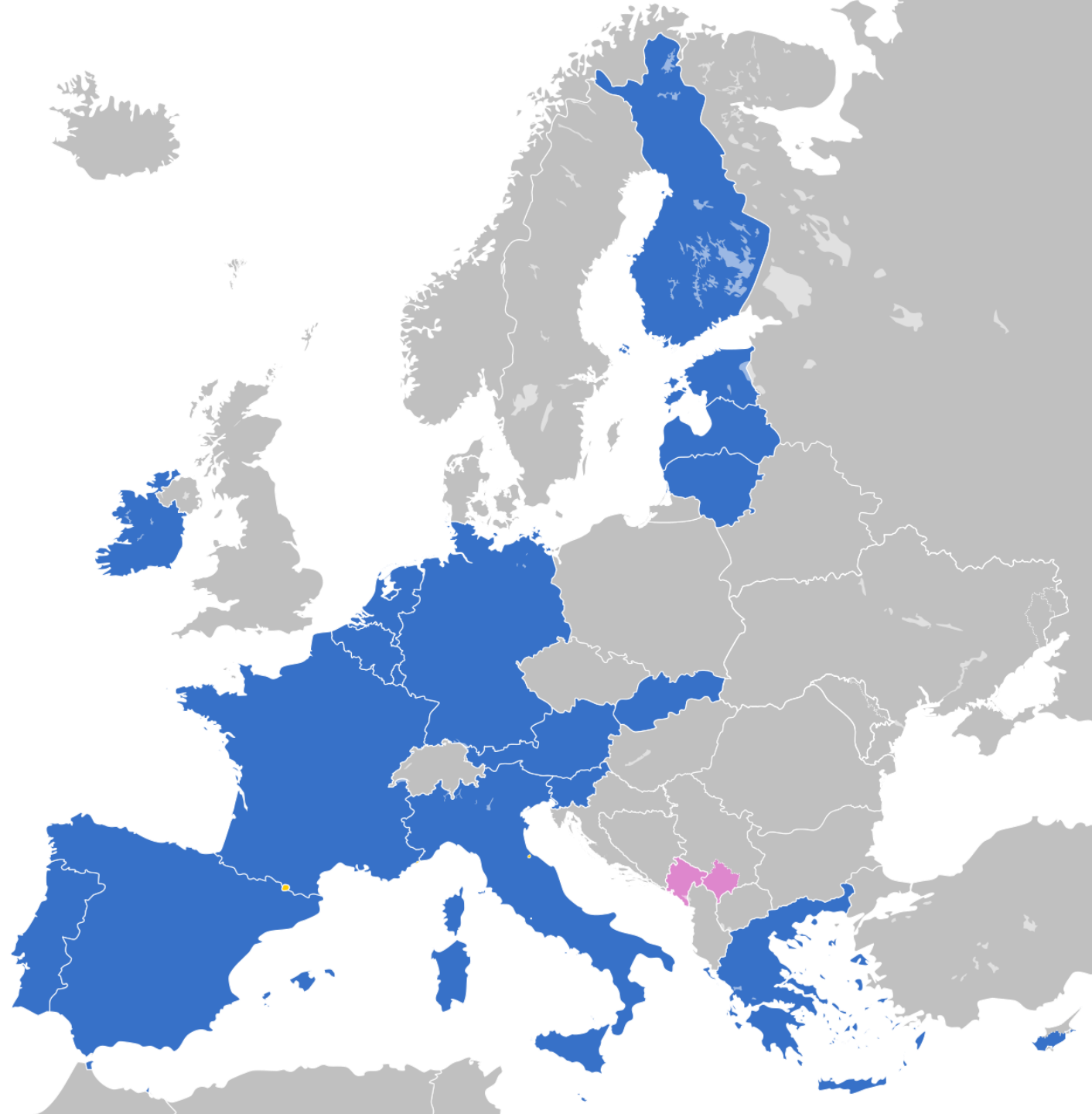
EU Overseas Countries and Territories (OCT) and Outermost Regions (OMR)

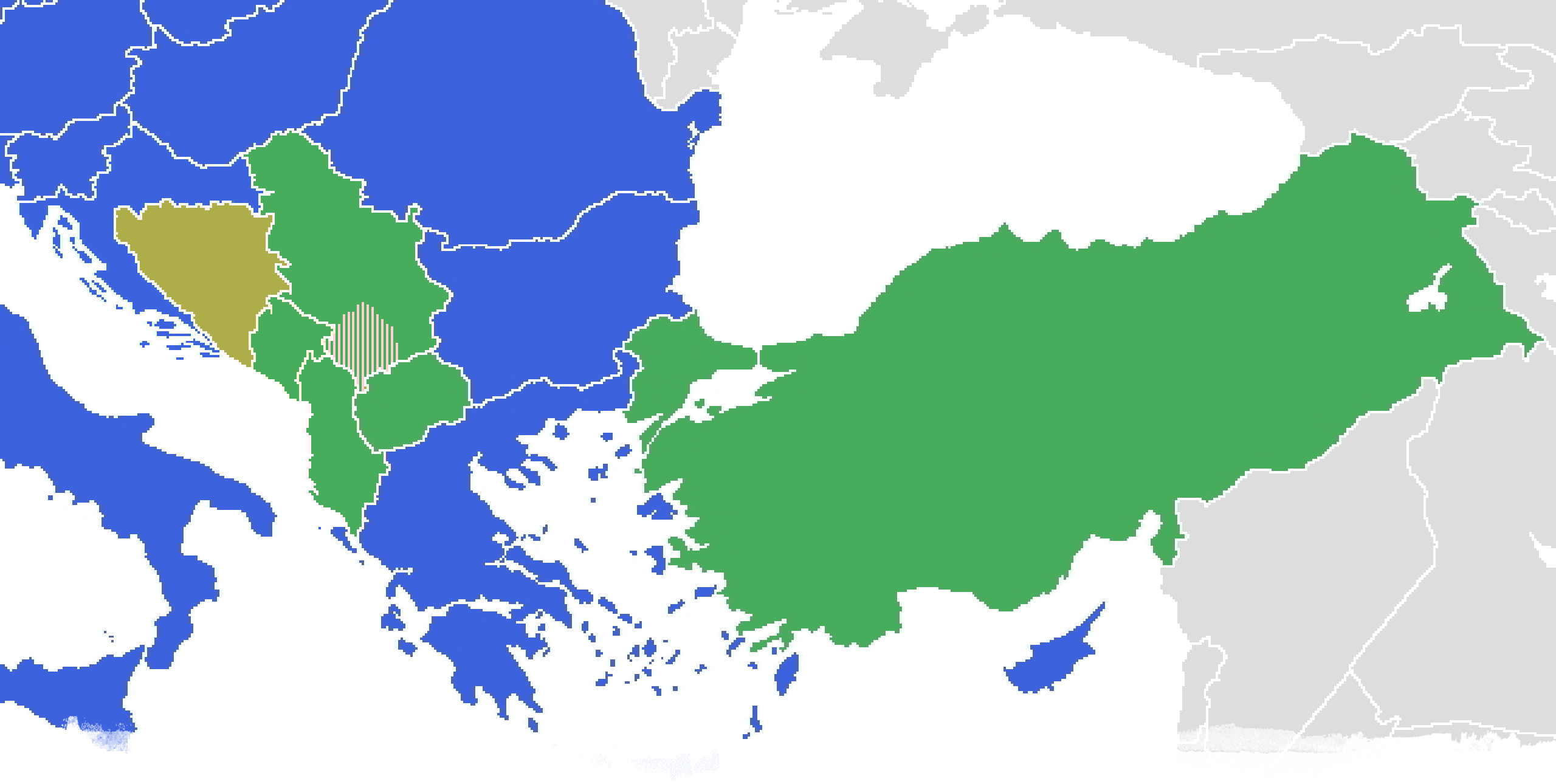
- ★ **Madeira** Outermost Regions of the EU
- ★ **Aruba** Overseas Countries and Territories
- **Crozet** OCT Dependencies
- Exclusive Economic Zone
- Territorial claims in Antarctica

- Denmark
- France
- Netherlands
- Portugal
- Spain
- United Kingdom

Charakteristiky

- **Volný pohyb osob, kapitálu, služeb a informací v rámci Schengenského prostoru**
- **Cílem je vytvořit společný trh, hospodářskou, politickou a měnovou unii**
- **Podpora rozvoje a růstu ekonomiky, zaměstnanosti a konkurenceschopnosti**
- **Zlepšování životní úrovně a životního prostředí**
- **Svoboda, bezpečnost a právo bez vnitřních hranic**

- **Motto:**
- **„Jednotná v rozmanitosti“**
- **Hlavní hodnoty:**
 - **respekt k lidské důstojnosti, svobodě, rovnosti, vládě práva a lidským právům** (včetně práv menšin)
 - **Listina základních práv Evropské unie** (*Lisabonská smlouva*)
- **Od Německa (83 mil. obyvatel) po Maltu (500 000 obyvatel).**

Instituce EU

- Nejdůležitější úloha „trojúhelník“
 - **Evropská komise – Rada Evropské unie – Evropský parlament**
 - **Evropská rada**
 - Soudní dvůr EU
-
- Komise navrhuje a zajišťuje uplatňování politik EU
 - Evropský parlament se podílí na legislativním procesu, doporučuje a kontroluje
 - Rada Evropské unie rozhoduje o zásadních strategických otázkách
 - Soudní dvůr Evropské unie pak řeší spory
-
- Evropská centrální banka a Evropský účetní dvůr
 - Kromě toho existují ještě poradní a další instituce – Hospodářský a sociální výbor, Výbor regionů

Parliament **elects** the **President** of the Commission.

Later, it approves the **Commission** as a body.

European Parliament

720 members,
directly elected by
citizens every five years

European Parliament

European Commission

27 commissioners,
one from each
EU country

Submits
legislative
proposals

EU countries
nominate a candidate
for President
of the Commission.

The European
Council **appoints**
the **Commission**
after approval
by Parliament

European Council

Heads of state
or government

Represent
EU countries

Council of the European Union

Government
ministers

Negotiate and
adopt **laws**

European
Commission

Council of the
European
Union

European
Parliament

European
Council

Court of Justices
of the European
Communities

European
Court of
Auditors

Council of the
European Union

LEGISLATIVE

European Parliament

LEGISLATIVE

European Council

STRATEGIC

European
Commission

EXECUTIVE

JUDICIAL

EUROPEAN CENTRAL BANK

EUROSYSTEM

**EURO
STABILITY**

EUROPEAN
COURT
OF AUDITORS

AUDIT

- **1. Evropská rada**

- **Charakter:** Nejvyšší politický orgán EU, určuje směřování a priority.
- **Členové:** Hlavní představitelé členských států (premiéři/prezidenti), předseda EK a předseda Evropské rady.
- **Předseda:** volen na 2,5 roku (aktuálně Antónia Costa – bývalý premiér Portugalska).
- **Pravomoci:**
 - Určuje strategii EU.
 - Jmenuje kandidáty na klíčové pozice (např. předseda EK).
 - Řeší politicky citlivé otázky, kde selhávají jiné instituce.
- **Role:** Politický kompas EU, rozhoduje o krizových otázkách (např. Brexit, migrace, sankce).

- **2. Evropská komise (EK)**

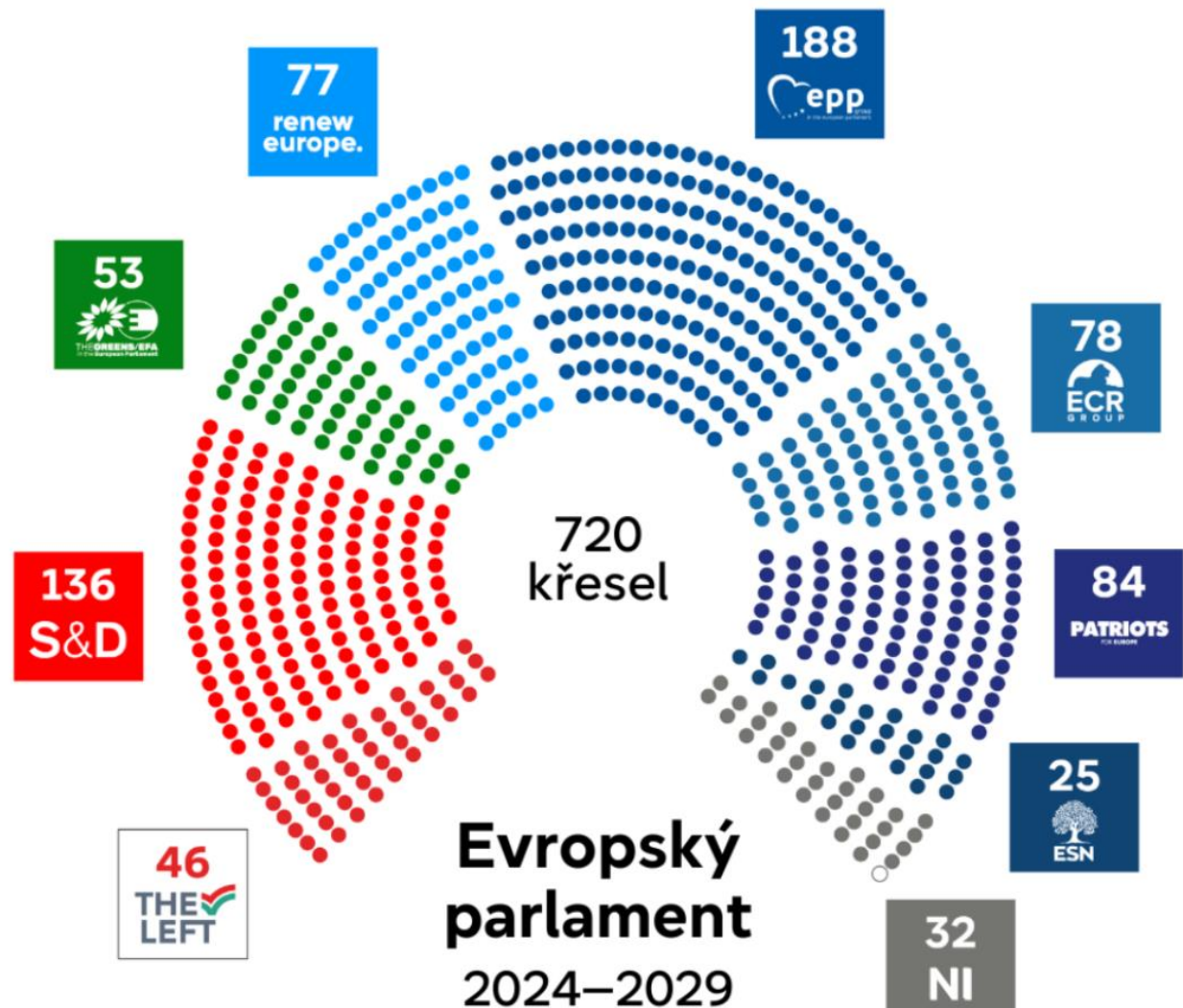
- **Charakter:** „Výkonná vláda“ EU, nadnárodní orgán.
- **Členové:** 1 komisař za každý stát (včetně předsedkyně – Ursula von der Leyen).
- **Pravomoci:**
 - Navrhuje právní předpisy (jako jediná).
 - Dozor nad dodržováním práva (hlídací pes smluv).
 - Správa rozpočtu a programů EU.
 - Reprezentuje EU navenek v určitých oblastech (např. obchod).
- **Role:** Motor integrace, iniciátor politik.

- **3. Rada EU (Rada ministrů)**

- **Charakter:** Zástupci vlád členských států, složení se mění dle agendy (např. ministři zemědělství, financí).
- **Předsednictví:** Rotuje každých 6 měsíců (Česko v roce 2022).
- **Pravomoci:**
 - Spolurozhodování s EP (většina legislativy).
 - Koordinace hospodářských a bezpečnostních politik.
 - Schvaluje mezinárodní dohody, rozpočet.
- **Role:** Klíčový článek mezi národními vládami a EU – **intergovernmentální složka**.

- **4. Evropský parlament (EP)**

- **Charakter:** Jediná přímo volená instituce EU (volby každých 5 let).
- **Počet poslanců:** 720, rozdělení dle počtu obyvatel.
- **Frakce:** Sdružují poslance podle ideologie, nikoli podle státu.
- **Pravomoci:**
 - Spoluzákonodárce s Radou (v rámci řádného legislativního postupu).
 - Kontrolní funkce vůči EK (schvalování, interpelace, možnost vyslovení nedůvěry).
 - Schvaluje rozpočet EU.
- **Role:** Zastupuje občany EU, zvyšuje demokratickou legitimitu rozhodování.

Ustanovující zasedání
(platné k 16. červenci)

- **5. Soudní dvůr Evropské unie (SDEU)**

- **Charakter:** Nejvyšší soudní autorita v EU se sídlem v Lucemburku.
- **Složení:** 1 soudce za každý členský stát + generální advokáti.
- **Pravomoci:**
 - Výklad práva EU (předběžné otázky).
 - Přezkum legality aktů EU.
 - Řeší spory mezi institucemi a členskými státy.
- **Role:** Zajišťuje **jednotné uplatňování unijního práva** ve všech členských státech.

- **6. Další instituce a orgány**

- **Evropská centrální banka (ECB)** – měnová politika eurozóny.
- **Účetní dvůr** – kontrola rozpočtu.
- **Výbor regionů a Hospodářský a sociální výbor** – poradní orgány.

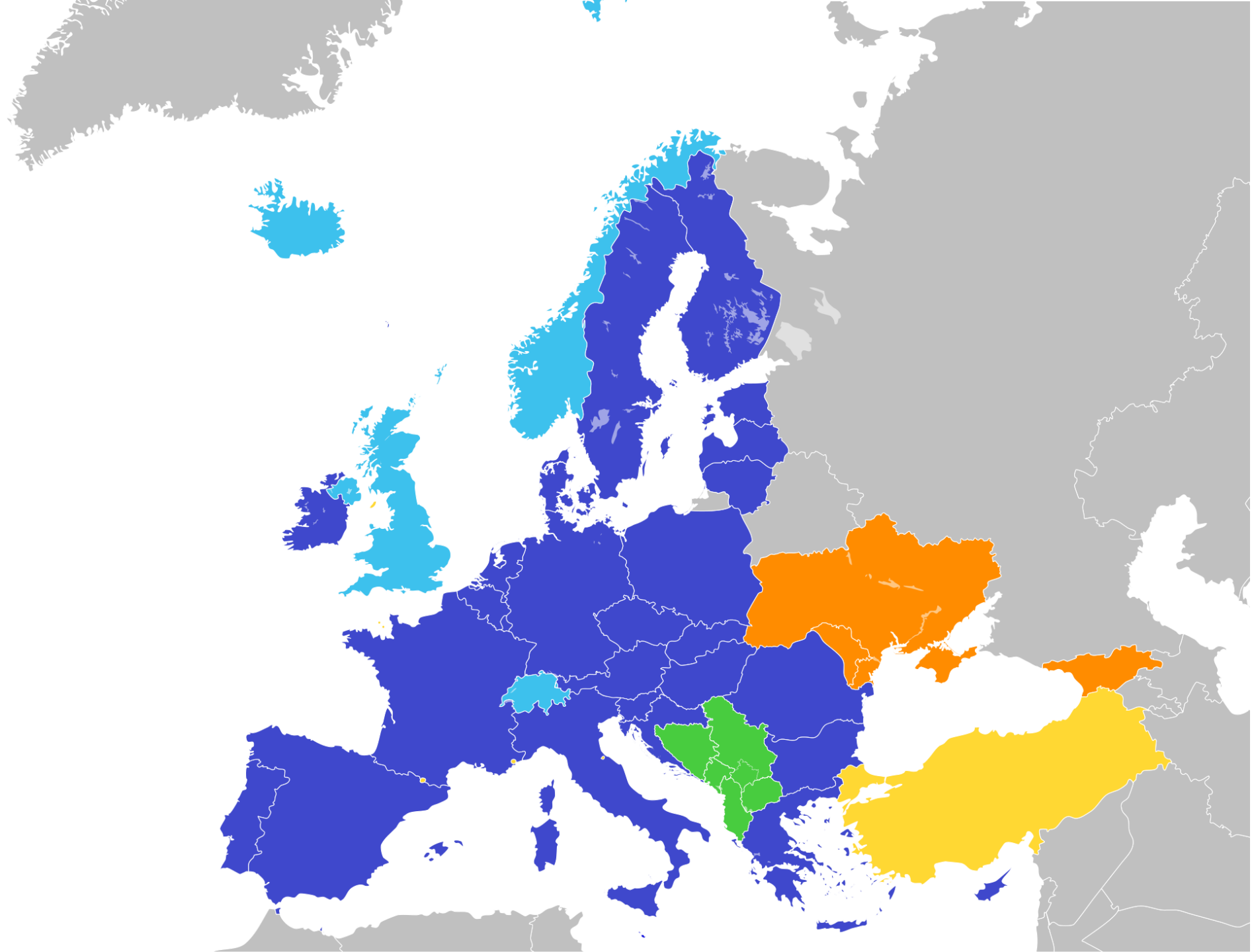
- Instituce EU vytvářejí **vyvážený systém mezi nadnárodními a mezivládními prvky**. Komise a Parlament posilují supranacionalismus, zatímco Rada hájí národní zájmy. EU tak funguje na principu **sdílené suverenity**, kde instituce zajišťují efektivní správu, právní jistotu a demokratický dohled ve stále komplexnějším integračním rámci.

Aktuální otázky evropské integrace

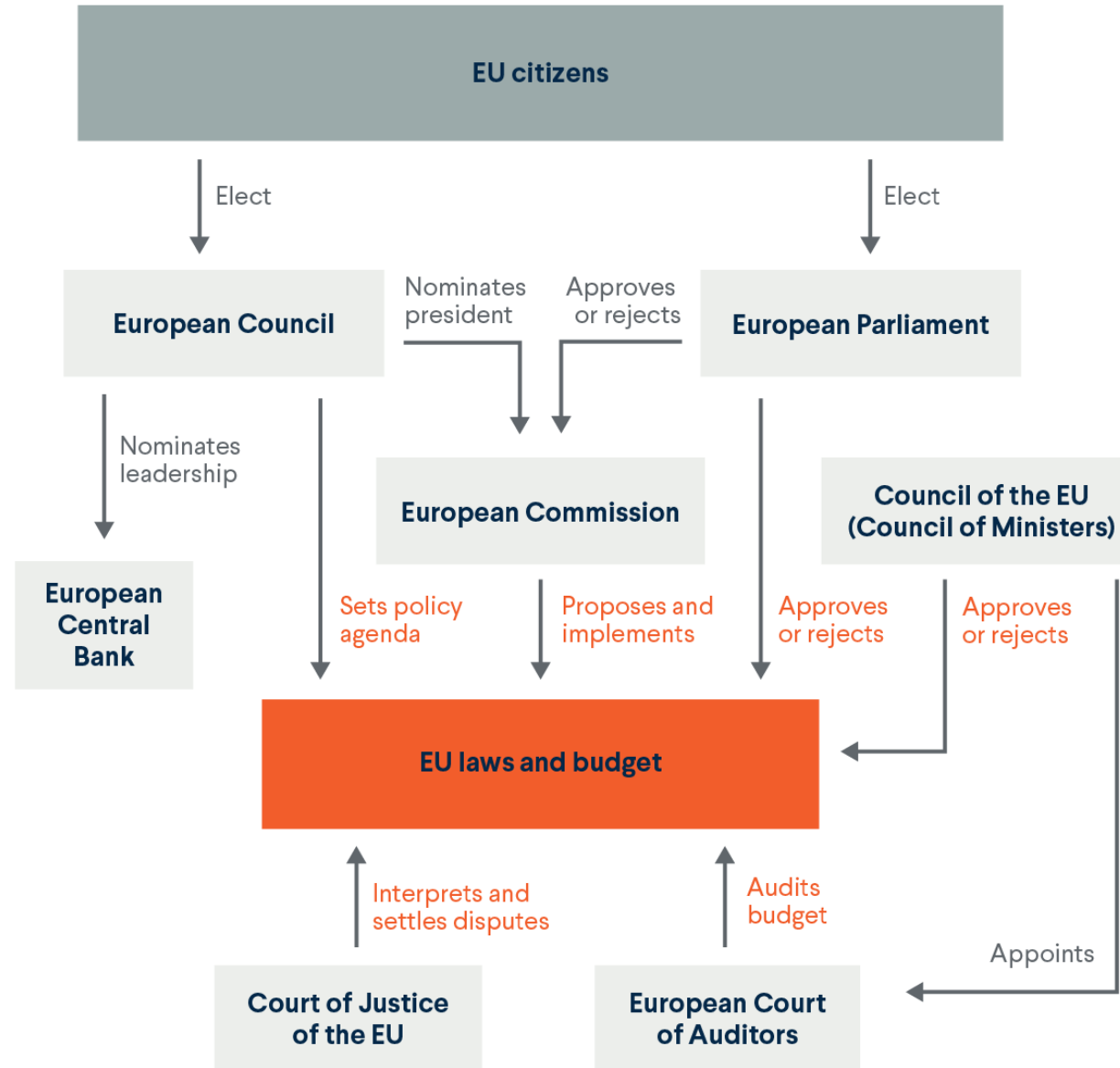
- **1. Institucionální reforma EU**
- **a) Potřeba reformy**
 - Současná podoba institucí vznikla v době menší EU – **rozšíření na 27 států zvýšilo tlak na efektivitu a rozhodování.**
 - Zvláště problematické je **jednomyslné hlasování v Radě** v otázkách zahraniční politiky a daní.
- **b) Navrhované změny:**
 - **Rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou** (zejména v zahraniční a bezpečnostní politice).
 - **Posílení role Evropského parlamentu** (např. právo legislativní iniciativy).
 - **Zjednodušení institucí a procedur**, snaha o větší transparentnost.
 - **Diskuze o vícerychlostní Evropě** – umožnění rychlejší integrace ochotným státům.
- **c) Konference o budoucnosti Evropy (2021–2022)**
 - Participativní iniciativa EU a občanů – doporučení na hlubší integraci, ekologickou a digitální transformaci a demokratizaci EU.

- **2. Proces rozšiřování EU**
- **a) Stávající kandidáti a potenciální kandidáti (stav 2024):**
 - | **Kandidáti** | Albánie, Srbsko, Černá Hora, Severní Makedonie, Ukrajina, Moldavsko, Turecko
 - | **Potenciální** | Bosna a Hercegovina, Gruzie, Kosovo |
- **b) Výzvy rozšiřování:**
 - **Politické:** nedodržování právního státu, reformní únava, geopolitická nestabilita.
 - **Ekonomické:** obavy ze zátěže pro rozpočet, rozdíly v rozvoji.
 - **Společenské:** migrace, euroskepticismus, kulturní rozdíly.
 - **Geopolitické:** rozšíření EU jako nástroj proti ruskému a čínskému vlivu.
- **c) Ukrajina a východní rozměr**
 - Válka na Ukrajině urychlila politickou podporu přijetí východních partnerů.
 - Zvažuje se **fázovaný přístup** a **podmíněnost pokroku reálnými reformami**.

How Do the EU Institutions Work Together?

Source: European Union.

COUNCIL on
FOREIGN
RELATIONS

Institutional headquarters

1. Brussels

Commission, Council of Ministers,
European Council, Parliament

2. Frankfurt

Central Bank

3. Luxembourg City

Secretariat of the Parliament, Council
of Ministers, Court of Justice, Court
of Auditors

4. Strasbourg

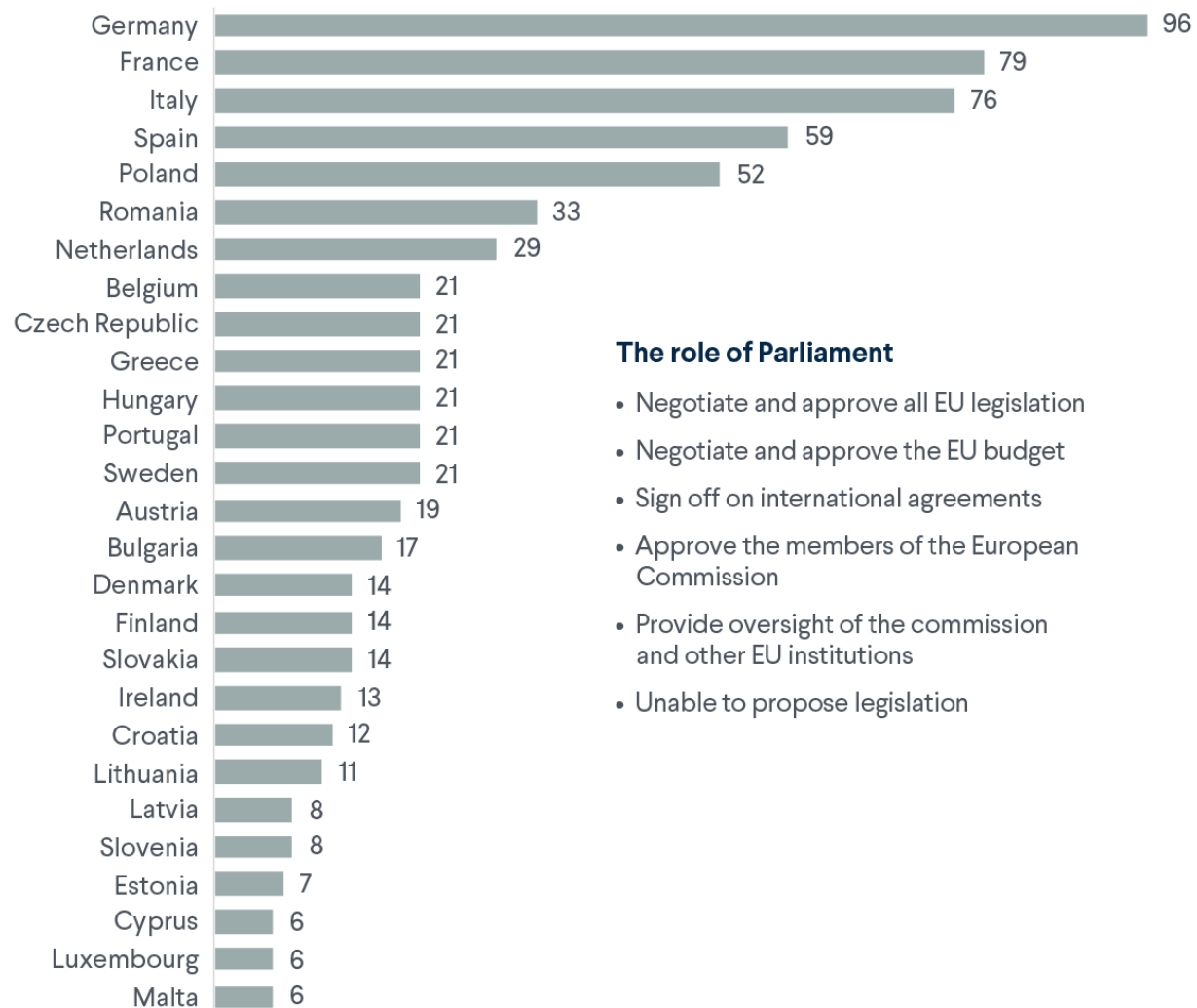
Parliament

The European Parliament

Parliament is made up of 705 members, each directly elected by EU citizens every five years.

Members of Parliament by country

The role of Parliament

- Negotiate and approve all EU legislation
- Negotiate and approve the EU budget
- Sign off on international agreements
- Approve the members of the European Commission
- Provide oversight of the commission and other EU institutions
- Unable to propose legislation

The European Commission

The commission is made up of 27 commissioners, one from each member state, and is led by a president and supported by a permanent civil service.

The president of the European Commission

The president, chosen by the European Council and approved by the European Parliament after each parliamentary election, directs the commission for a five-year term.

The College of Commissioners

As in a national cabinet, each commissioner is responsible for a policy portfolio. The commissioners include:

- the high representative of the union for foreign affairs and security policy;
- the trade commissioner, who leads trade negotiations;
- the competition commissioner, responsible for bloc-wide corporate regulation;
- and 23 other commissioners, with portfolios including energy, jobs and growth, climate, and financial regulation.

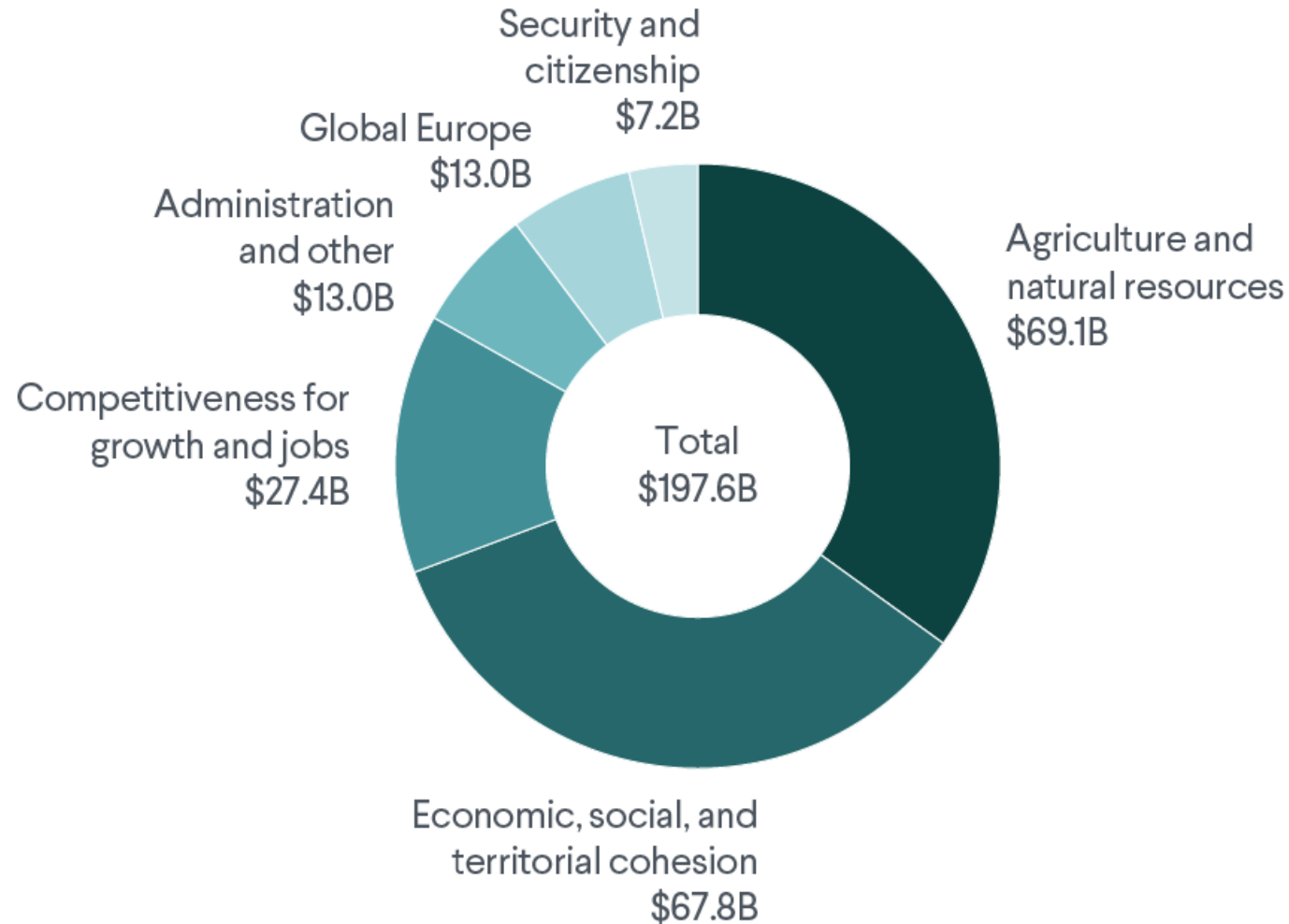

The staff

The commission carries out its daily work through more than **50 departments or agencies**, staffed by some **32,000 civil servants**.

Source: European Union.

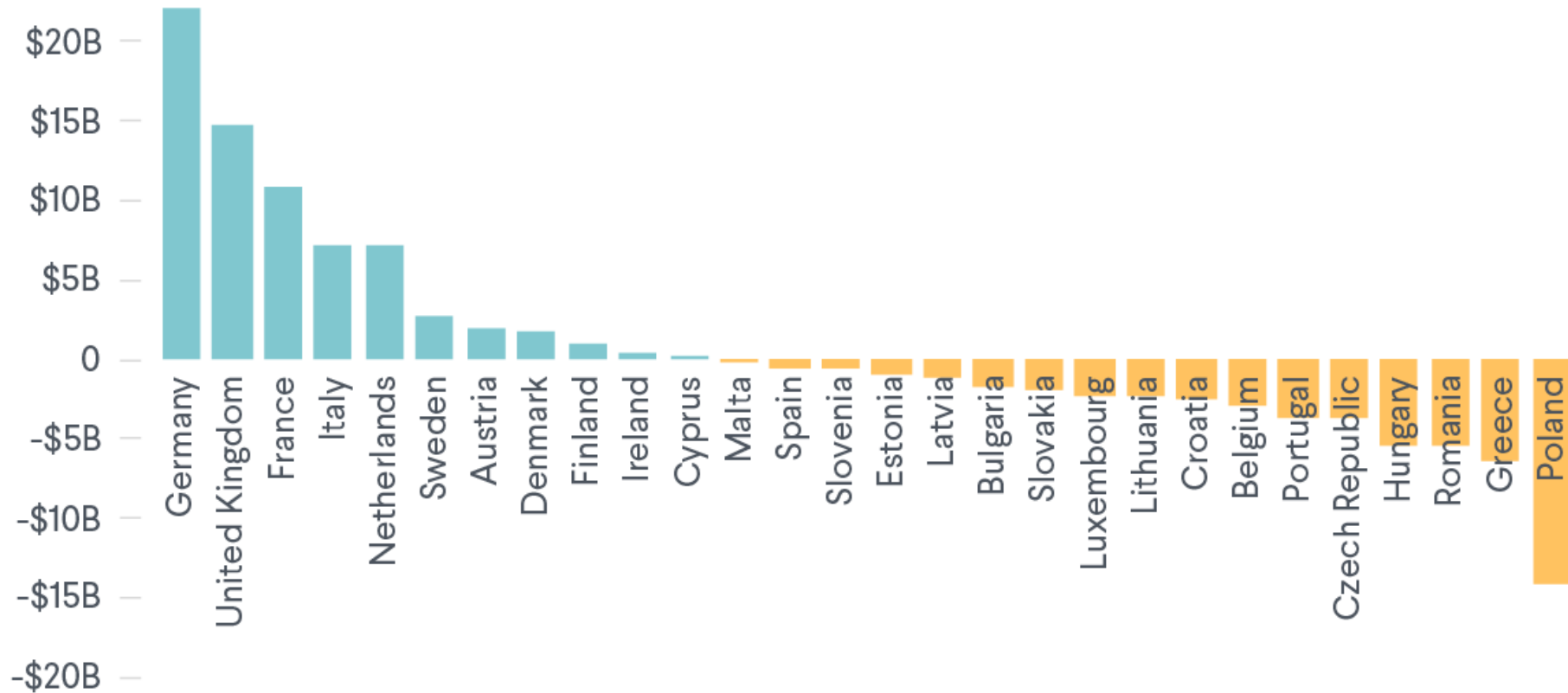
The EU Budget in 2020

Sources: European Union; Internal Revenue Service.

Most EU Countries Receive More Funding Than They Contribute

Net contributions to the EU budget, 2020

Note: The United Kingdom left the European Union in January 2020.

Sources: European Union; Internal Revenue Service.

- **3. Vztah orgány EU × členské státy**
- **a) Sdílená suverenity a princip subsidiarity**
 - EU má pravomoci pouze v oblastech svěřených smlouvami.
 - Konflikty vznikají zejména v otázkách práva, migrace, justice a ochrany hranic.
- **b) Spory o právní stát**
 - **Polsko a Maďarsko** opakovaně čelí kritice za zásahy do justice, médií a práv menšin.
 - Mechanismy:
 - **Článek 7 Smlouvy o EU** – teoretická možnost odebrání hlasovacích práv (prakticky zablokováno).
 - **Podmíněnost čerpání fondů EU dodržováním právního státu.**
- **c) Národní parlamenty vs. unijní legislativa**
 - Roste potřeba **zapojení národních parlamentů do kontroly evropských rozhodnutí** (tzv. žlutá a oranžová karta).
 - Obavy z „demokratického deficitu“ vedou k diskuzím o posílení legitimizace EU.

Nestátní ozbrojení aktéři

Nestátní ozbrojení aktéři

- Jak definovat nestátního ozbrojeného/násilného aktéra?
- V češtině obvykle „nestátní ozbrojený aktér,“ v angličtině buď „violent non-state actor“ (dále jen VNSA) nebo „non-state armed actor“ (NSAA) či „non-state armed group“
- **„Organizovaná skupina s alespoň základní strukturou vedení operující mimo kontrolu státu, která usiluje prostřednictvím užití síly o dosažení skutečných či deklarovaných politických cílů“** (DCAF & Geneva Call 2015: 7)
 - To hezky sedí zejména na rebely, povstalce apod., ale co milice a paramilitární skupiny?
 - Co organizované zločinecké organizace? Co piráti?

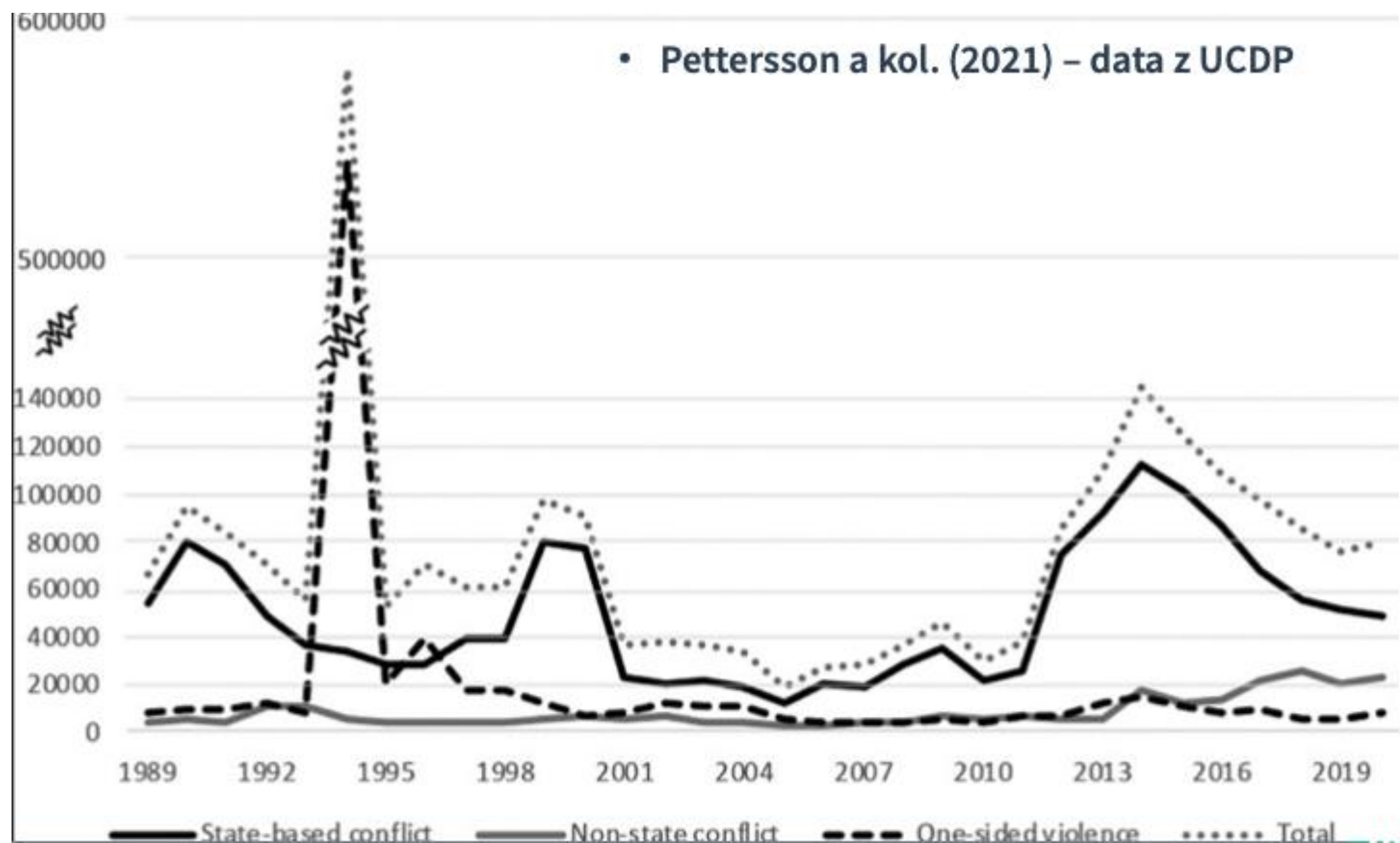
Definování NSAA

- Můžeme být obecnější a upravíme definici DCAF & Geneva Call:
 - Dodáme „alespoň částečně“ mimo kontrolu státní moci (zahrnutí milic a paramilitárních skupin)
 - Politické cíle nahradíme cíli obecně (zahrneme tak i čisté finanční obohacení klíčové pro organizované zločinecké skupiny)

Proč věnujeme VNSA tolik pozornosti?

- Jde o nesmírně častý fenomén s rostoucím trendem:
 - ICRC (Bamber-Zryd 2023): k 7/2022: 64 milionů lidí žije pod plnou kontrolou VNSA, 111 milionů pod částečnou
- ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project, 2023): „Počet a proliferace aktivních nestátní ozbrojených aktérů indikuje, že politické násilí je nyní více decentralizované ve svých cílech, obsahu i praxi.“
 - Eviduje přes 3000 VNSA (skoro 2x více než v r. 2019)
 - VNSA za 64% všech ozbrojených organizovaných aktivit, 76% všeho násilí vůči civilistům
 - Nejde vždy o „state-based konflikty“ (vzpomeňme na UCDP), ale čím dál častěji o nestátní ozbrojené konflikty

• Pettersson a kol. (2021) – data z UCDP

VNSA jako symptom oslabování států

- Selhání státu (Lambach, Debiel 2009: 159): „neschopnost státu zajistit bezpečnost a poskytovat veřejné služby svým občanům; vybírat daně a formulovat, implementovat a vynucovat politiky a zákony.“ - stav vs. proces
- VNSA ze své podstaty:
 - 1) **těží z oslabené role státu** - stát nemá kapacity si s nimi poradit vs. „gaps“ v poskytovaných službách státu, které se mohou snažit VNSA zaplnit a získat tak lidovou podporu
 - 2) **dále stát oslabují** - přebírají jeho funkce, narušují monopol na násilí apod. (lze to vnímat jako potenciální spirálu rozpadu státu)

Klasická typologie VNSA od Phila Williamse (2008)

- Williams uvažuje o sedmi dimenzích, na kterých staví typologii VNSA
- 1) motivace a smysl:
 - Jaké jsou jejich cíle a jak jich chtějí dosáhnout?
 - Jde převzetí moci ve státě? Jde čistě o zisk, nebo lze identifikovat cíle politické?
 - Hraje roli ideologie? Jde o náboženské cíle? Jaké mají ambice geograficky?
 - Jakou mají taktiku (používají terorismus, Maova lidová válka? Jak cílů chtějí dosáhnout?)
- 2) síla a působení:
 - V rámci daného etnika/kmene apod.?
 - Lokálně, např. v daném okrese?
 - Na úrovni státu (nebo aspoň s ambicí stát kontrolovat)?
 - Na úrovni transnacionální (i když to je dnes velmi časté, nicméně analytický akcent je na lokální/státní úroveň, např. Hizballáh)
 - Jaké má VNSA capacity? Kolik má lidí? Jakou má výzbroj, výcvik, rekrutační potenciál apod.

- 3) získávání zdrojů a financí:

- Finance legálně od státu
- Akcent na legální byznys
- Plundrování přírodních zdrojů
- Danění obyvatelstva
- Skrze obchod s drogami apod.
- Jak získávají „manpower“

- 4) organizační struktura:

- Rigidita
- Hierarchie
- Centralizace
- Decentralizace
- Vysoká míra operační autonomie částí organizace apod.

- 5) role násilí:

- Násilí či hrozba násilí je inherentně vždy přítomna, jde přece o VNŠA
- Různé formy násilí, jeho úroveň či účel (rebelové usilují o weberovskou legální legitimitu vs. charismatickou či tradiční vs. teroristická skupina)

- 6) vztah se státní mocí:

- Od nepřátelství přes míru tolerance ke formám spolupráce

- 7) funkce VNŠA pro členy a constituencies:

- Někdy plní i role státu, „zaplňování funkcionálních nedostatků“ (kontext slabého státu)
- Příklad Hizballáhu, Hamásu, Hashd al-Shaabi v Iráku

Staniland (2012): Typologie válečných řádů (wartime orders)

	Level of Cooperation between Insurgent and the State		
Level of territorial Control	Active	Passive	Non-existent
Segmented	Shared sovereignty	Spheres of influence	Clashing monopolies
Fragmented	Collusion	Tacit co-existence	Guerrilla disorder

Table 4.2.4: Wartime Orders According to Distribution of Territorial Control and Level of Cooperation between States and Insurgents (based on Staniland 2012; prepared by the author).

1) Milice

- Bez charismatického lídra (?), její členové často pochází z chudších poměrů – Sadr City (3+ mil.?)
 - Peter Schwartzstein – ISIS a sucho (<https://www.nationalgeographic.com/science/article/climate-change-drought-drove-isis-terrorist-recruiting-iraq>)
- Operující ve slabých státech, často reprezentují etnikum, klan, kmen
- Obvykle nemají formální vojenský výcvik
- Často jsou v některé fázi legitimní entity, vzniklé na popud či za tolerance daného státu, jejich „loajalita“ ale kolísá, nejsou pod legální kontrolou
- Protectors vs. Predators (ochránci vs. predátoři)
- Zapojení do šedé ekonomiky, kriminálních aktivit, ale i korupce, infiltrace elementů státního aparátu

2) Paramilitární síly

- Nejasné oddělení od milicí, jedna možnost: jsou nebo se stanou legální složkou ozbrojených složek státu → větší „institucionalizace“ a „formalizace“
- Místní „obranné“ jednotky, podpůrně jednotky armády apod. (systém Vesnických stráží v Turecku – klasická paramilitární síla)
- Hranice ale zůstává nejasná – pokud je hlavní kritérium legální pozice a míra institucionalizace v rámci bezpečnostního aparátu státu, můžeme hovořit i o přechodu z milice na paramilitární síly (např. v Iráku s Lidovými mobilizačními jednotkami)

Lidové mobilizační jednotky v Iráku – Hašd aš-Šábí (HS)

- Počty?: 30 tis., 50 tis., 100 tis.
- 170 tis. na výplatnici v r. 2021
- 204 tis. na výplatnici v r. 2023 (srv. Al-Kaabi, Knights 2023)
- Skuteční bojovníci vs. „mrtvé duše“ (ghost employees) či dočasně demobilizovaní
- Přímá participace na politice, infiltrace státního aparátu...

Lidové mobilizační jednotky v Iráku – Hašd aš-Šábí (HS)

- Fatwa Aliho Sistáního z června 2014 – vznik HS de facto a následně formalizace a zapojení do iráckého bezpečnostního systému
 - HS Komise formálně pod premiérem
 - součást iráckého bezpečnostního aparátu, formálně v podřízenosti
 - paralelně na rovní armádě
 - nyní se státními firmami a ambicí na vlastní zákon :) - od milic k paramilitarizaci (iránský mustř?)
- Složení HS, mýtus a realita iránských proxy, Hashd al-Walai, Hashd al-Marjayi, Saraya al-Salam
- Pozice HS po porážce ISIS, zapojení do kriminálních aktivit, byznysu apod.
- Příklad Kirkúk, příklad Basra

3) Warlordi

- Charismatictí jedinci, kteří jsou schopni skrze vojenskou moc kontrolovat území, často s vojenskou minulostí
- Často úzce spojeni s teritoriem či etnickou skupinou
- Mají určitou legitimitu a vztah s komunitou
- Často plní některé role státu, jsou zapojeni do kriminálních aktivit, plundrování přírodních zdrojů
- Jde o moc a zdroje, jsou ochotni i pracovat se státy či je dokonce nakonec formálně kontrolují
- Problém určitého překrývání s povstalci/rebely (rozdíl ve vztahu ke státu?, rozdíl ve vůdcovství?)

- “Warlords are, in many senses, lords of war. These local strongmen operate in their fiefdom-like locales, autonomous from the state. And yet, by definition, warlords do not require war; they only require a political vacuum. (...) Warlords require the continual use or threat of violence in order to secure their military and political position.” (Freeman 2015: 792)
- Warlord jako osoba i jeho organizace, „političtí/váleční podnikatelé“
- Rozliční aktéři: Charles Taylor v Libérii, RUF in Sierra Leone, J. Kony a LRA, Aidíd v Mogadišu

4) Teroristické skupiny

- VNSA užívají teroristickou taktiku, často hlavně povstalci, ale pro teroristické skupiny je násilí vůči civilním cílům ústřední
- Jde o cílové publikum, nikoliv primárně o bezprostřední cíl/oběti
- Vize, že změna či dosažení cíle přijde skrze násilí
- Časté propojení s kriminálními aktivitami (typický příklad IRA)
- Nadále je často tenká linie mezi teroristickou skupinou a povstalci – „terorismus jako zbraň slabých“
- Hlavní kritérium je tedy centralita či vysoká frekvence užívání teroristické taktiky?

ISIS jako teroristická skupina?

- Nahlížet na ISIS jako na teroristickou skupinu bylo a je i po jeho teritoriální porážce velmi problematické
- Teroristická taktika nebyla pro ISIS nikdy ústřední a i nyní usiluje o prosazování spíše guerillové taktiky, kriminálních aktivit, likvidace individuálních nepřátel apod.
- Konceptuálně jde o povstaleckou skupinu, která kontrolovala teritorium, vládla, suplovala roli státu
- Vedla v určitých fázích konvenční ozbrojený konflikt

5) Kriminální organizace/organizovaný zločin a gangy

- Zdaleka nejčtenější typ VNSA
- Od čistě lokálních a méně sofistikovaných k vysoce hierarchickým a transnacionálním skupinám (např. Trijády)
- Speciální typ = mafie, která se snaží přímo ovlivňovat politiku či do ní dokonce skrze své členy vstupovat, aby si „ulehčila“ svoje aktivity
- Často nezahrnutý do užšího pojetí VNSA
- Široká škála nelegálních aktivit

- Odlišné modely organizace:
 - Hierarchické s pevnou strukturou (mexický Cartel del Golfo Juana Ábrega)
 - Síťová volnější struktura, neformálnější hierarchie (Sinaloa Prcka Guzmána)
- „Organizovaný zločin má zájem na kontinuální oslabování státu, nemá ale zájem na jeho kolapsu.“
(Williams 2008: 16) – chaos = špatné pro byznys

This map illustrates the complex network of drug trafficking in Mexico, showing the territories of major cartels and the flow of various drugs across the country and into the United States.

Legend:

- Tijuana cartel:** Green
- Gulf cartel:** Yellow
- Juarez cartel:** Purple
- Sinaloa Federation:** Orange
- Territories in dispute:** Red
- Cocaine traffic:** Red arrow
- Ephedra traffic:** Blue arrow
- Marijuana and meth traffic:** Green arrow
- All drug traffic:** Black arrow

Key Locations and Routes:

- US Border:** San Diego, Tijuana, Mexicali, Douglas, Nogales, Agua Prieta, El Paso, Juarez, Nuevo Laredo, Laredo, McAllen, Reynosa.
- Central Mexico:** Culiacan, Mazatlan, Puerto Vallarta, Mexico City, Veracruz, Tampico.
- Coastal and Southern Mexico:** Lazaro Cardenas, Acapulco, Merida, Cancun.
- International Connections:**
 - from China:** Large blue arrows pointing to Mexico City and the Gulf region.
 - from Colombia:** Red arrows pointing to the Gulf region and Veracruz.
 - Venezuela, Brazil:** Red arrows pointing to the Gulf region.

Geographical Context: The map shows Mexico's borders with the United States to the north, and Guatemala, Belize, and Honduras to the south. The Pacific Ocean is to the west, and the Gulf of Mexico and Caribbean Sea are to the east.

© 2008 Strategic Forecasting, Inc. www.stratfor.com

Organizovaný zločin vs. Zločin, který je organizovaný

- Šmíd a Kupka (2011): organizovaný zločin (Organized Crime) jako systém organizace vs. organizovaný zločin (organizovaná kriminalita, organized crime) jako aktivita (třeba vydírání)
- Tedy ne každý organized crime je Organized Crime :) - při zkoumání VNSA nám jde o O.C. jako specifickou formu organizace

Gangy

- Gangy jako termín, který známe primárně z US a z Latinské Ameriky
- National Institute of Justice (US DoJ) (2011):
 - Kolektivní identita – tetování, oblečení, logo, hesla apod. - vidí tak sami sebe a ostatní je též vnímají jako určitý gang
 - Za účelem páchaní trestné činnosti, při které je užíváno násilí nebo jeho hrozba
 - Kontinuální organizace, často geografická ukotvenost
 - Častá asociace s pouličními gangy či gangy mládeže, kde jsou členové primárně do 25 let (ale není to nutnost)

Gangy v Latinské Americe (Rodgers 2009)

- Až 15% mládeže z komunit ovlivněných gangy se k nim nakonec připojí
- Chudší oblasti, urbánní, slabé státy, nedostatek služeb, migrace
- 2009: 70-200 tisíc členů gangů ve Střední Americe (v El Salvadoru průměrný věk 20 let, Nikaragua 7-23 let, Guatemala a Honduras 12-30 let)
- vs. počty vojáků:
 - Nikaragua a Honduras: 12 tis.
 - El Salvador: 13 tis.
 - Guatemala: 27 tis.

Gangy mladistvých v Latinské Americe (ibid.)

- **Maras** (gangy mladých sestávající se primárně z migrantů i s transnacionálními vazbami) – příklad 18th Street Gangu v Los Angeles a jejich následná deportace v 90. letech do El Salvadoru, Guatemaly a Hondurasu
 - Zakládání lokálních „clikas“ a rychle pohltily či zlikvidovaly pandillas
 - Clika buď s 18th Street /70. a 80. léta) nebo Mara Salvatrucha (starší migrace z 60. let)
- **Pandillas** (gangy mladých, lokální (home-grown), nástupce historických gangů mladých v LA) – Nikaragua, El Salvador, Guatemala, ale obecně na ústupu na úkor maras

6) Povstalci/rebelové

- Koncept povstalectví/vzbouřenectví
 - Galula (2006:2): „**prodlužovaný zápas** vedený metodicky krok za krokem za účelem dosažení střednědobých cílů, které nakonec povedou ke **svržení stávajícího pořádku** (order)“
 - Chairman of the Joint Chiefs of Staff (2018: ix): „organizované užívání subverze a násilí za účelem převzetí, zničení (nullify) či oslabení **politické kontroly** nad oblastí“
 - Kilcullen (2010: 184): „lidové hnutí, které usiluje o svržení statusu quo skrze **subverzi, politickou aktivitu**, (insurrection?), **ozbrojený konflikt a terorismus**“

Povstání/vzbouřenectví (srv. Williams 2008)

- Organizovaná skupina, která usiluje o změnu statusu quo (skrže násilné a nenásilné aktivity), nejde tedy vždy o převzetí vlády, ale třeba o zajištění autonomie apod.
- Usilují o kontrolu určitého teritoria a obvykle suplování role státu jako legitimní alternativy, mohou mít přeshraniční charakter
- Ideje sebeurčení, nacionalismu apod., nicméně používají i teroristickou taktiku, používají násilí proti civilnímu obyvatelstvu
- Různé úrovně organizace – buňková struktura, např. FARC – Revoluční ozbrojené síly Kolumbie vs. rigidní hierarchická struktura – např. PKK

Povstalectví vs. Terorismus (Kilcullen 2010: 188)

TABLE 6.1 Terrorism and insurgency as competing paradigms

Terrorism	Insurgency
<i>Terrorist</i> is seen as an unrepresentative aberration.	<i>Insurgent</i> represents deeper issues in society.
No negotiation with terrorists.	Winning hearts and minds is critical.
Methods and objectives are both unacceptable.	Methods are unacceptable; objectives are not necessarily so.
<i>Terrorists</i> are psychologically and morally flawed, with personal (psychopathic) tendencies toward violence.	<i>Insurgents</i> use violence within an integrated politicomilitary strategy—violence is instrumental not central to their approach.
Terrorism is a law enforcement problem.	Insurgency is a whole-of-government problem.
<i>Counterterrorism</i> adopts a case-based approach focused on catching the perpetrators of terrorist actions.	<i>Counterinsurgency</i> uses a strategy-based approach focused on defeating insurgents' strategy—catching them is secondary.

- Získání srdcí a myslí „root causes“
- Snažení celé vlády/státní moci
- „population-centric“

Seznam zdrojů

- CBC News (2024): Who are the Proud boys, <https://www.youtube.com/watch?v=IWHkfDSQbNo> (9. 10. 2024)
- Laura Freeman (2015): The African warlord revisited, *Small Wars & Insurgencies*, 26:5, 790-810, DOI: 10.1080/09592318.2015.1072318
- Phil Williams (2008): Violent Non-state Actors and National and International Security. ETH Zürich. <https://www.files.ethz.ch/isn/93880/vnsas.pdf>.
- Paul Staniland. 2012. "States, Insurgents, and Wartime Political Orders." *Perspectives on Politics* 10, no. 2 (June): 243-64, <https://www.jstor.org/stable/41479550>.
- Pettersson, T., Davies, S., Deniz, A., Engström, G., Hawach, N., Högladh, S., & Öberg, M. S. M. (2021). Organized violence 1989–2020, with a special emphasis on Syria. *Journal of Peace Research*, 58(4), 809–825. <https://doi.org/10.1177/00223433211026126>
- ACLED. 2023. ACLED Conflict Severity Index. A New Measure of the Complexities of Conflict. <https://acleddata.com/conflict-severity-index/>.
- DCAF & Geneva Call. 2015. Armed Non-State Actors: Current Trends & Future Challenges. DCAF Horizon 2015 Working Paper no. 5.
- https://www.files.ethz.ch/isn/144858/ANSA_Final.pdf.
- Lambach, Daniel, and Tobias Debiel. "State failure and state building." In *The Routledge Handbook of Security Studies*, pp. 175-184. Routledge, 2009.
- Rodgers, Dennis and Muggah, Robert (2009) Gangs as non-state armed groups: the Central American case. *Contemporary security policy*, 30 (2). pp. 301-317. [https://eprints.lse.ac.uk/28429/1/Gangs_as_non-state_armed_groups_\(LSERO\).pdf](https://eprints.lse.ac.uk/28429/1/Gangs_as_non-state_armed_groups_(LSERO).pdf)
- Šmíd, Tomáš a Kupka, Petr (2011): Český organizovaný zločin. Od vyděračů ke korupčním sítím. Brno: Mezinárodní politologický ústav.
- Sandler, Todd. (2017). International Peacekeeping Operations: Burden Sharing and Effectiveness. *Journal of Conflict Resolution*. 61. 002200271770860. 10.1177/0022002717708601.
- Galula, David. 2006. *Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice*. Westport and London: Praeger Security International.
- Kilcullen, David. 2010. *Counterinsurgency*. New York: Oxford University Press.
- Chairman of the Joint Chiefs of Staff. 2018. *Insurgencies and Countering Insurgencies*. Joint Publication 3-24. https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/jp3_24.pdf.
- National Institute of Justice. 2011. What Is a Gang? Definitions. National Institute of Justice, Department of Justice. <https://nij.ojp.gov/topics/articles/what-gang-definitions>
- Amir al-Kaabi, Michael Knights. 2023. Extraordinary Popular Mobilization Force Expansion, by the Numbers. Washington Institute for the Near East Policy, Policy Analysis. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/extraordinary-popular-mobilization-force-expansion-numbers>
- Matthew Bamber-Zryd. 2023. ICRS engagement with armed groups in 2022 <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2023/01/12/icrc-engagement-armed-groups-202>

Cvičení

Geopolitické kódy

- Odpovězte si na následující otázky z pozice České republiky a Evropské Unie
 - **Způsob, jakým se stát orientuje vůči okolnímu světu**
 - Pět hlavních úvah, které definují **geopolitický kód** dané země:
 - 1. Kdo jsou naši současní a potenciální spojenci?**
 - 2. Kdo jsou naši současní a potenciální nepřátelé?**
 - 3. Jak můžeme udržet naše spojence a podporovat potenciální spojence?**
 - 4. Jak můžeme čelit našim současným nepřátelům a nově vznikajícím hrozbám?**
 - 5. Jak tyto čtyři předchozí úvahy ospravedlníme vůči vlastní veřejnosti a mezinárodnímu společenství?**
- (Taylor a Flint, 2000, s. 62; Flint, 2016, s. 52)*

Mapa zájmů

- Ruská agrese na Ukrajině
- Identifikujte hlavní **aktéry**, jejich **zájmy**, **nástroje vlivu** a **spojenectví/konflikty**.
- Vaše tvrzení podpořte fakty, čísla:
 - Např. Česko vede muniční iniciativu pro Ukrajinu, což je jeden z pilířů silné podpory země proti ruskému rozpínání.
 - Čím přesnější, tím lepší.
- Na konci udělejte schéma → **Kdo s kým a proč – např. v power pointu.**

Výsledky

Žebříček vlivu

- Vytvořte žebříček vlivu TOP 10 *nejvlivnějších aktérů dnešního světa* – a obhajte před ostatními.
- Reflexe: podle jakých kritérií hodnotíme moc?

DĚKUJI ZA POZORNOST!

Jungmannova 17 | 110 00 Praha 1 | Česká republika
cevro.cz